ҲУРРИЯТ

МУСТАҚИЛ ГАЗЕТА

11 - 16 май 2000 йил

19 (172) - сон

Чоршанба кунлари чиқади

1996 йил декабрдан чоп этила бошлаган

Чехрангдан қувонч аримасин, қизгина!

ГУРУНГ

АВВАЛ МАҒЗИНИ ЧАҚАЙЛИК...

Оддий ҳамқишлоқлар миллий мафкурага қизиқишмоқда

Шуҳрат ЖАББОРОВ

Ҳар сафар қишлоққа борганимда руҳан енгил тортаман, оддий одамларнинг ўзларидай самимий гапларини мириқиб тинглайман. Уларнинг яшаш тарзини кузатганимда, янги давр нафасини ҳис қилганларини илғаганимда, очиғи, танамга куч қўшилгандай бўлади.

Эҳ, қандай оқ кўнгил халқимиз бор-а! Тантилик, дўлворлик, ишонувчанлик, бағрикенглик каби фазилатлар ўзбекнинг қонида неча-неча наслллардан ўтиб келяпти. Сизга қандай, билмадиму, менинг назаримда, миллатимизнинг азалий хислатлари кўпроқ қишлоқ одамларида намоён бўлади. Ҳамқишлоқларим ҳар гал кўришганида қандайдир соддалик билан "Тошкент жойида турибдими?" деб қўйишади. "Жойида турганлигини телевизорда кўраётгандирсизлар" десам, "Ҳа энди, ўзингдан эшитганимиз бошқача-да" деб лутф қилишади. Қаранг, бу сўзларда қанчалик содда ҳақиқат бор. Биз сени яхши биламиз, шунинг учун сендан эшитмоқчи эдик, — демоқчи бўлишади, назаримда.

Яқинда улар билан дийдорлашганимда яна мени сўроққа тутишди. "Миллий ғоя, миллий мафкура ҳақида биз тушунадиган қилиб, жайдарича гапириб бер" деб қолишди. Аввалига ўйланиб қолдим. Ахир газеталарда олимларнинг мақолаларини бериб турибмиз-ку, шуларни ўқишса бўлмайдими, деган хаёлга бордим. Лекин ўша заҳоти бу фикримдан қайтдим. Олимларнинг чиқишларини, жуда нари борса, зиёлилар, ифодали қилиб айтганда, галстук таққанлар тушунади. Қолаверса, баъзан шундай илмий мақолалар бўладики, уларнинг ўзи "таржима"га муҳтож бўлади.

Хуллас, ҳамқишлоқларим мендан минбар тилида эмас, пастроқ тушиб деҳқонча ибораларда гурунг беришимни сўрашарди. Элу юртни тўйдириб юрган қадоқ қўлли замондошлар шундай деб турганда, ҳамонки, юртбошимиз ташаббуси билан яратилаётган миллий мафкурада аввало шу халқ манфаати кўзланаётгани нуқтаи назаридан келиб чиқиб даврнинг долзарб ғояларини оммага етказишга бурчли бўлганлигим боис мавзуни содда ибораларда, ҳаётий мисоллар орқали тушунтиришга ҳаракат қилдим.

Ҳаётда яхши одамлар ҳақида "кўнгли тоза, нияти пок" деган сўзларни ишлатишади. Агар одам ичи қора, қилмиши эгрилик бўлса, лўнда қилиб "кўнгли бузуқ" деб қўйишади. Яна баъзи ҳолларда "мафкураси бузуқ" ҳам дейишади. Демак, мафкура — инсоннинг ўй-фикрлари, дунёқараши, ҳаётининг мазмуни. **Энди ўзинглар айтинглар, жамиятимизда эл-юртга қайишадиган, халқ манфаатини кўзлайдиган одамлар кўпайса, яхшими, ёмонми? Албатта, эзгу ниятли, ёруғ фикрли одамлар бўлгани айни муддао.**

Сўзларим тингловчиларга қандай етиб бораётганлигини аниқлаш учун уларнинг юз-кўзларига қарайман. Суҳбат тушунарли бўлиши учун баъзан ўртага савол ташлаб, "сопи"ни ўзидан чиқаришга ҳаракат қиламан: "Айтинглар-чи, биз ҳозир қайси даврда яшаяпмиз? "Ўтиш даврида" деган жавоб янграйди. Тўппа-тўғри, яна шуни унутмайликки, Ўзбекистон ҳали бирор давлат босиб ўтмаган йўлдан боряпти. Демак, нафақат иқтисодий ҳаётимиз, балки сиз ва бизнинг онгу тафаккуримиз ҳам янгича йўлдан боряпти. Ана шу йўлдан адашмаслигимиз учун бизга миллатимиз манфаатларини кўзлайдиган мафкура зарур. Рост-да, ахир одам трактор ёки робот эмас-ку, у Худо берган боши билан фикр юритади, миясига келган фикрга суяниб ҳаракат қилади. Мияга эса ҳар хил нарсалар келиши мумкин: яхши иш ҳам, ёвуз ният ҳам. Инсон бир дақиқа ҳам ўйламасдан туролмайди. Агар ҳушёр бўлмасак, сохта ғоялар ёшларимизни чалғитиши мумкин.

Президентимизнинг доно сиёсати туфайли тарихий вазиятга тўғри баҳо бериш натижасида мустақилликка талофат кўрмасдан эришдик. Энди ўтган тўққиз йиллик муддат силлиқ кечди деб ким айта олади? Гап фақат истиқлол ғанимлари ҳақида кетаётгани йўқ. Айнан мустақиллик меваларидан баҳраманд бўлиши кўзда тутилган оддий одамларимиз онгидаги мутелик, боқимандалик психологияси, мустабид давр асоратлари Ўзбекистоннинг дадил қадам ташлашига қанчалик тўсиқ бўлишини тўлиқ тасаввур қиламизми? Юракда Ватан ва миллат шаъни учун курашиш туйғуси ҳаммамизда бирдай жўш ураяптими?

Инсон зотига хос орият ҳисси чин маънодаги ифтихор даражасига кўтарилганми?

Дунёдаги ҳар бир нарсанинг таянчи бўлади. Миллий мафкура ҳам аввало халқимизнинг кўп асрлик анъаналарига, шунингдек, одамзод эришган замонавий ютуқларга таянади. Президентимиз айтаяптиларки, мафкура давлат сиёсати даражасига кўтарилиши мумкин эмас. Нега? Қани, шу саволга жавоб берайлик-чи. Гап шундаки, қаерда ягона давлат мафкураси ўрнатилса, ўша жойда турлича фикрлашга, ранг-баранг қарашларга ўрин қолмайди. Масалан, танҳо идеология — Компартияни эсга олайлик. Миллий мафкура эса нафақат олимлар, балки кенг фуқаролар иштирокида яратилади.

Шунинг учун ҳар бир фуқаро нима сабабдан бизга эски тизим тўғри келмаслигини тўла тушуниб олиши керак. Ҳаётий мисол бўлса, тушуниш осонлашади, деган ниятда яқин ўтмишдан бир мисол келтираман. Совет даврида ҳар бир юмуш "юқори"нинг буйруғи билан амалга оширилади. Ўша даврда Москвадаги Компартия бош штаби ғалла ўриб-йиғиб олиш бўйича Ставрополь ўлкасидаги Ипатово райони механизаторларининг иш тажрибасини маъқуллаб қарор қабул қилди. Шу ҳужжат Ўзбекистон матбуотида ҳам чоп этилди. "Марказ"дан команда келди: Ўзбекистон ҳам пахта йиғим-теримида Ипатово усулини жорий қилсин. Россиянинг нариги бурчагида "кашф этилган" тажриба моҳияти шунда эдики, далага 8-10 та комбайн бир вақтда киритилади. Энди шу усулни пахтазорга ҳам кўр-кўрона татбиқ этиш талаб қилинарди. Бирор одам айтолмасдики, ҳой, барака топкурлар, бу усул Ипатовода наф келтирса келтираётгандир, бироқ у пахта теримига тўғри келмайди. Ахир бирор пайкалда пахтани ким етиштирса, ўшанинг ўзи йиғиштириб оларди-да.

Шу мавзу билан боғлиқ кулгили воқеа эсимда. Оқдарё туманига бошқа вилоятдан ўзаро текшириш гуруҳи келибди. Улар хўжалик далаларини айланиб чиқиш пайтида "Сизларда Ипатово усули қандай жорий этиляпти?" деб сўрашибди. Кўпни кўрган бир деҳқон ҳазиллашиб шундай дебди: "Ипатов — тўғри келса, қиламиз теп-ҳа-теп". Мана таг-замини пуч "ташаббус"га халқнинг муносабати. Лекин ўша даврда ким ҳам танҳо ҳукмрон партия қарорига баралла қарши гапира оларди, дейсиз?! Ваҳоланки, ҳар минтақанинг ўзига хос жиҳатлари, ўша жойдаги халқнинг қадриятлари ҳисобга олиниши керак. Бунга "бир сўзли" партия сиёсати йўл бермаган.

Миллий мафкура эса турли партия, ҳаракат, қарашларидан қатъий назар, ҳаммамизнинг фикрларимиздан мужассам топади. Фақат битта шарти бор: майли, фикрингиз ҳеч кимникига ўхшамасин, лекин албатта, халқ манфаатини кўзласин. **Мақсадимиз нима? Буюк келажак барпо этиш, дунё мамлакатлари сафидан муносиб ўрин эгаллаш. Ана шу олий мақсад йўлида миллий ғоя, миллий мафкура бизга қанот бўлади. Оёғимиз остида ўралашган сохта ғояларни, жаҳолатни енгиш йўлида қурол бўлади.**

Агар ҳаммамизнинг фикримиз пухта, қарашларимиз аниқ бўлса, кўзлаган ниятларимизга тезроқ етишамиз. Ҳозир Президентимиз ташаббуси ва раҳнамолиги остида мафкуранинг асосий тамойиллари ишлаб чиқиляпти. Сизларни қизиқтирган саволга имкон қадар жавоб бердим. Лекин, Йўлбошчимиз бу масала муҳокамасида мазкур мавзу ҳақида фикрлаш тўхтамаслиги зарурлигини айтдилар. Демак, миллий мафкура — бутун халқ тафаккурининг кўзгусидир. Унинг мағзини ўзимиз учун чақиб олиш, сўнгра бир-биримизга тушунтириш — ҳар бир фуқаронинг ватанпарварлик бурчидир.

"ҲУРРИЯТ" — TV

246 СЎМГА... БИР ЙИЛ

Ўтириб чиққандан кўра жарима тўлаш афзалми?

"Ёшлар" телеканалининг сўнгги "Ҳуқуқ ва бурч" кўрсатувида кўпчиликни бирдек ўйлантириб келаётган ноанъанавий мавзу — жавобгарни озодликдан маҳрум қилиш ўрнига жаримага тортиш юзасидан баҳс уюштирилди.

Бошловчи Бахтиёр Шоҳназарнинг маҳоратига тан — кўрсатувида талабадан тортиб, адвокат, суд, назариячию "ўтириб чиққан"гача — барчанинг бошини қовуштирибди.

Нега ичи қора терговчи сурхондарёлик тадбиркор аёл Шоира Рамазоновани асоссиз қамаб қўяди? Унинг нима ҳақи бор аёлнинг "ЧП"сини тополмаса ҳам, қилдан қийиқ ахтариб, уни қийноқ-қистовга олаверишга?

Самарқандлик тадбиркорнинг ҳеч нарсадан-ҳеч нарса 8 йил муддатга қаттиқ режимли қамоқхонага "йўлланма" олиши кишини шубҳалантиради.

Нега кейинги вақтда кўпчилик тадбиркор ўз ишидан кўнгли совиб, унга қўл силтаб кетяпти? Бунга сабаб баъзи бир прокуратура ва суд идоралари ходимларининг соф иқтисодий ва молиявий масалалардаги чигалликларни ечишдаги нўноқликлари, уларни тўла тушуниб етмаётгани ёки атайин тушунишни истамаётганлигида эмасмикин?

Бизнес — иссиқ жой учун курашдан иборат эканлигини ҳали тўла англаб улгурмаган тадбиркорнинг ўз ҳуқуқини тўла билмаслиги суд ва прокуратура идораларидаги айрим "шоввоз"ларнинг тегирмонига сув қуймаяптими, ишқилиб?!

Кўрсатувда иштирок этган Тошкент давлат юридик институти проректори Юсуф Рустамбоев ижтимоий хавфи унча катта бўлмаган тақдирда судни бекор қилиб, жиноятчи жамоатчилик ҳукмига топширилса, мақсадга мувофиқ бўлади, деб тўғри айтди. Унинг фикрича, 246 сўм ўғирлаб, бир йил муддатга озодликдан маҳрум қилинган ўсмирни едириб-ичириш ва кийинтириш учун(!) давлат бюджетидан тахминан 380-400 минг сўм миқдорида пул сарфлаш зарил эмас. Қайтанга, жавобгар "нариёғда" ўтирмаганига шукр қилиб жаримани тўласину, ижтимоий фойдали меҳнатга шўнғисин.

Муаммони бу тарзда ҳал этиш бир қарашда осондек кўринади.

Аммо шу ўринда мулоҳаза туғилади. Бундан чиқди, бу ёғига жарима тўлашга қурби етадиган кас борки, жиноят кўчасига бемалол кириб чиқиши мумкин бўладими?

Пулсизликдан жиноятнинг жин кўчасига киргану, аммо, бахтга қарши, қўлга тушган, жаримани тўлашни чўнтаги кўтармайдиган ғариб-гуноҳкор эса симтўр ортида тирноғининг кирини сўриб ўтиравередими? Барибир пул билан қутулиб кетса бўлади-да, деган фалаж фикрлилар кўпайиб кетмайдими орамизда?

Адвокат Гулчеҳра Маткаримованинг терговдаги "айблов хулосаси" иборасини мутлақо олиб ташлаш ва бизда ҳам Европадагидек адвокат билан судьянинг "келишув"ига эришиш керак, деган мулоҳазалари кенгроқ доираларда муҳокама қилса арзийдиган янгилик.

Сабаби, аксарият тергов жараёнларида терговчи айблов хулосасини "ясаш"га интилади.

Тўғрироғи, бутун диққат-эътиборини ушбу мажбуриятни бажаришга қаратади. Кўп ҳолларда у ўз "мақсад"ига эришади ҳам. Аммо ана шу сунъийлик кўплаб кишиларнинг умрига зомин бўлади. Бунга ҳаётдан истаганча мисол келтириш мумкин...

Хулоса шуки, озодликдан маҳрум қилиш жазосини қисқартириб, ўрни келганда йўқотиб, унинг муқобил, инсонпарвар йўлларини излаб топиш даркор. Мақсад — бир адашганнинг Яратган берган умрини қандайдир чирмовиқ-тўрлар ортида зое қилишдан тийилиш, мақсад — қилинган эҳтиётсизликни ўнглашга имкон бериш, мақсад — ҳурлик неъматини қадрлашга ўргатишдан иборатдир.

ТЕЛЕТОМОШАБИН

ЯНГИЛИК

ТЎҒРИДАН–ТЎҒРИ КЎРСАТУВ

9 май куни "Ахборот" дастури сўнгида пойтахтимиз марказида Хотира ва қадрлаш куни муносабати билан отилаётган мушакбозликдан лавҳа тўғридан-тўғри олиб кўрсатилди.

ЭРИШ

МУНОЖОТ ЙЎЛЧИЕВА МАЛАДЕСМИ?

Пойтахтнинг "Туркистон" саройида мустамлакачилик даври қурбонларини хотирлашга бағишланган адабий-мусиқий кеча ўзига хос файзли ташкил этилди. Санъатимиз усталари сидқидилдан ижро этган куй, қўшиқ ва рақслар йиғилганларга манзур бўлди. Ўзбекистон халқ артисти Муножот Йўлчиева Муқимий ғазали билан айтилган "Мардуми Фарғонаман" қўшиғини юксак маҳорат билан ижро этаётиб, баланд авжни шу қадар чуқур олдики, ёнимизда ўтирган басавлатгина киши ҳаяжонининг зўридан, "маладес!" деб юборди.

Бошқа жойда билмадиму, ўзбек мумтоз куй ва ғазали ижросига бу қабилда таҳсин айтиш қулоққа анчагина эриш туюлар экан. Шундай дедиму, "маладес"ни ўзимча "офарин!" ва "тасанно!" деб таржима қилдим.

ТОМОШАБИН

ХАВОТИР

Кунлар исиб, қизларимиз қорнини очиб юрадиган мода чиқарибди. Ҳадемай ёз келиб, кунлар янаям қизиб кетса қандоқ қиламиз?

Ўзбекистон Оммавий ахборот воситаларини демократлаштириш ва қўллаб-қувватлаш ижтимоий-сиёсий жамғармаси

"НАВРЎЗ — БОҚИЙ БАЙРАМ"

танлов ҳайъати ғолибларни маълум қилади:

Энг яхши мақола муаллифи учун

Убай ҚОДИРОВ- Самарқанд вилояти "**Зарафшон**" газетаси мухбири — ***"Полвон ариқ бўйларида"***, ***"Наврўзнинг шоҳ таоми"*** мақолалари учун

Бердиёр ЖУМАЕВ- Чироқчи тумани "**Чироқчи**" газетаси бош муҳаррири — ***"Беш минг ёшли Наврўз ёки Янги куннинг кўҳна кечмиши"*** мақоласи учун

Энг яхши эшиттириш муаллифи учун

Шойим БЎТАЕВ - Радиожурналист — "***Умидлар куни***" эшиттириши учун

Энг яхши телекўрсатув муаллифи учун

Очил ТОҲИРОВ - Республика телевидениеси "**Маърифат**" бош муҳарририяти муҳаррири — ***"Бойчечакка ўхшайсан, Наврўз"***, ***"Андижонда Наврўз"*** публицистик кўрсатувлари учун (режиссёр Абдуқаҳҳор Ҳайдаров)

АНИҚЛИК

—Айтинг-чи, "Маърифат" газетасининг иши нега кун сайин ривож топиб, ўқувчилари сони ортгандан-ортиб бораяпти?

— Шубҳасиз, "Ҳуррият"нинг тепасига чиқиб олгани учун-да!

(Изоҳ: *"Ҳуррият" 3-қаватда, "Маърифат" эса 4-қаватда, айни газетамизнинг юқорисида жойлашган)*

УЗУНҚУЛОҚ ГАПЛАР

Тешик қулоқ эшитади, деганларидек, бизгача етиб келган айрим узункулоқ гапларга қараганда, ўтган ҳафтада Чироқчи туманининг марказида ичимлик суви узиб қўйилган, бунга сабаб қилиб эса, аҳолининг "сув пули"ни тўламаганлиги кўрсатилмоқда эмиш... Яна баъзи гапларга қараганда, мазкур туманнинг узоқ тоғ ёнбағрида жойлашган бир ерига сув чиқариш учун жиддий тадорик кўрилаётган экан. Бунинг учун ўша жойга катта-катта трубалар ҳам келтирилаётганмиш...

Тулкининг замони келди...

ЙЎҒ-Э!

КИЁС:

1945 йил 9 майда бутун Совет Иттифоқида 678 минг етим кун кўрарди.

Ҳозирги кунда Россиянинг ўзида етим болалар сони 657 мингни ташкил этади.

ЛУҚМА

ТЎЙИНГИЗГА ҲАМ, УЙИНГИЗГА ҲАМ БОРОЛМАЙМАН

Сирғали тумани 5-мавзеси 64-уй 1-подъездининг тўққизинчи қаватида тўй бўлди. Бир тўйки, ҳавас қилгулик, бир тўйки, таърифига тил ожиз. Аммо бизнинг муддаомиз тўйга ҳам, уйга ҳам таъриф бериш эмас, балки...

Ўзбекнинг тўйида "бор товоғим, кел товоғим"нинг аҳамияти бўлакча. Тоға қўй етаклайди, амма инқиллаб-синқиллаб тўққиз патир тугилган дастурхонни бошига қўндиради, ҳали янга тоғора ташиган, ҳали почча яшик-яшик шиша кўтарган, бошқа қариндош-уруғларнинг бири гилам, бири шкаф, яна бири совутгич... тутган.

Меҳмонларнинг адоғи кўринмайди. Аммо, лифт қурғурнинг ишдан чиққани оёққа тепди, зил-замбил тўёналари билан тўққизинчи қаватга кўтарилгунча кўпчиликнинг ўпкаси оғзига келди.

Тўй эгаларини-ку айтмаса ҳам бўлади.

Тонгги ғира-ширадан "тўй қандай ўтаркин?" деган ўйда елиб-югурганларнинг жонига тўзим берсин.

Азбаройи биринчи қаватдан тўққизинчи қаватга чиқиб тушаверганидан силласи қуриди уларнинг. Тўққизинчи қаватга кўтарилишга юраги дов бермаган айрим нозик меҳмонлар тўй эгаларини пастдан "воздушний", э, кечирасиз, ҳаводан қутлаб қайтишди...

Узунқулоқ гапларга қараганда, бундан олти ой илгари шу подъездга яхши ният билан кўчиб келган бир бандаи мўмин кўч-кўронини юқори қаватга кўтариб чиқаверганидан, бел оғриғига мубтало бўлиб ҳануз шифохонада "дам" олаётган эмиш...

Юқори қаватларда яшовчилардан яна бири яқинда тўй қилмоқчи...

Афсуски, шу мавзеда ўргимчак инига айланган лифтлар яна бор экан.

Гапнинг қисқаси: Японияда лифтлар тўққиз сонияда 90-қаватга кўтарилиб, яна тушади.

Масъул ташкилот раҳбарлари тўққизинчи қаватга тўққиз дақиқада чиқиб тушадиган ўзимизнинг оғиркарвон (шунисига ҳам шукр!) лифтлардан бирини ўрнатишса, кўпчиликнинг дуосини олган бўларди.

Ф.КОМРОН

ҲУРРИЯТ
МУСТАҚИЛ ГАЗЕТА

ТАҲЛИЛ

ҲИММАТ. МИННАТ. КАЛАКА

Ёки Сурхондарё вилоят "Камолот" жамғармаси раҳбариятига бир савол

РОСТ. 1998 йил баҳорининг серёғин келган сўнгги кунлари Бойсундаги 12-меҳрибонлик уйи тарбияланувчилари халқаро болалар кунига бағишлаб Термизда ўтказилаётган тантаналарга таклиф қилинди. Меҳрибонлик уйининг нақ 100 нафар ўғил-қизалоқлари автобусларни тўлдириб, қувончдан энтика-энтика вилоят маркази томон карвон тортди.

Автобуслар карвони олис йўлнинг қоқ ярмига етганида — Чилонзор қишлоғига етган жойида таққа тўхтади: тунда келган сел кўприкни олиб кетибди!

Иложи йўқ, тамом — болаларнинг шодлиги қора булутга қоришди.

Начора, орқага қайтишдан ўзга чора қолмади...

ЁЛҒОН. Термиз шаҳрида қуриб битказилган "Оймомо" боғи гавжум. Вилоят ҳокими, ҳомий ташкилотлар вакиллари саҳнага чиқишди. Қарсаклар янгради. Вилоятнинг эндиликда собиқ ҳокими Жўра Нoралиев вилоят "Камолот" жамғармаси шу кунги шодиёна муносабати билан Бойсундаги 12-меҳрибонлик уйига "Дамас" русумли автобусча совға қилганини тантанали суратда эълон қилди. Саҳнага бир гуруҳ қизалоқлар чопқиллашиб чиқишди.

Ия, бойсунлик болалар кўприк вайрон бўлганлиги сабабли изларига қайтганди-ку?! Ҳеч қиси йўқ, битта тасодиф деб шодиёна режасини издан чиқариш шартми? Арзимас расмиятчилик учун олти-етти қизалоқ ҳоким бобо билан кўришадию, қайтади. Шунгаям ота гўри қозихонами?

Шундай деймизу, аслини олганда савобли ишга ёлғон аралашди: ҳоким тантана ташкилотчилари томонидан шошилинч "тайёрлаб" саҳнага чиқарилган "бойсунлик" етим(?!) болачаларни қучоғига босиб, эркалаб, уларнинг қўлига машина калитини топширди. Кўнгилчанлиги тутиб, ҳамманинг кўз ўнгида жажжи "етимча"ларни "Дамас"га миндирди ҳам. Ўша "Дамас"нинг қаншарига чирмалган албонга битилган "Камолот" жамғармасидан Бойсундаги меҳрибонлик уйи тарбияланувчиларига туҳфа" деган сўзларни ҳам ҳамма ўқиди. Кўзи қувнади, "Камолот" шаънига таҳсинлар ўқиди.

ҚУВОНЧ. Ўша оқшом вилоят телевидениеси "Оймомо"даги тантаналардан репортаж уюштирди. Репортажни интиқ кутиб ўтирган Бойсундаги меҳрибонлик уйи мураббийлари, муаллимларию тарбияланувчилари хушхабарни эшитиб, кўриб қувончдан бирбирларини табриклай кетишди.

Қўли очиқроқ катталар орасида болаларга суюнчи улашиб юборганлари ҳам бўлди.

ЁЛҒОН. Ўша репортажни бутун вилоят кўрди. Табиий, ҳоким бобонинг меҳрига, дийдорига етишган қизалоқларнинг ота-онаси, қариндош-уруғлари, ўқитувчилари, дўстлари ҳам кўргани аниқ. Лекин, ҳеч ким: "Бу саҳнага чиққанлар етим эмас, улар Бойсундаги меҳрибонлик уйи тарибияланувчилари эмас-ку?!" демади.

Вилоят ҳокимининг кайфиятини бузмаслик учун... уни алдашди (Тўғри, вилоятнинг биринчи раҳбари сифатида серқатнов йўл устидаги кўприкни сел олиб кетганидан ҳоким дарҳол хабардор бўлиши, "Шундай экан, Бойсундан вакиллар етиб келишмагандир? — деб сўраши мумкин эди, лекин бу бўлак мавзу.). Ҳар қалай, "Оймомо"даги арзимас ёлғон телеойнада кўрсатилгач ҳам ўз баҳосини олмади. Меҳрибонлик уйи раҳбарияти вақтни бой бермасдан эртасиёқ хўжалик мудири Собир Ибрагимов, ҳайдовчи Бахтиёр Равшанов, "Ширу-шакар" дастаси бадиий раҳбари Хайрулла Насриддиновлар қўлига ишонч қоғози тутқазиб, уларни вилоят "Камолот" жамғармасига жўнатишди. Вакиллар жамғарма раҳбарларига учрашдилар.

— Сизлар "Дамас"ни вилоят савдо ҳиссадорлик компаниясига бориб, ўша ердан оласизлар, — дейишди.

Вакиллар ишонч ҳужжатини кўкракларига босганча савдо компаниясига югуришди.

— Машина бор, — дейишди ҳиссадорлик компанияси раҳбарлари. — "Камолот"дан пули ўтсин, машина сизларники...

ХАБАР. "Сурхон тонги"нинг 1998 йил 3 июнь сонида "Офтоб чиқди оламга" сарлавҳали мақола чиқди. Ўқиб кўринг: "Бойсун туман меҳрибонлик уйининг "Ширу шакар" болалар фольклор-этнографик дастасига "Дамас" русумли кичик автобус байрам иштирокчилари ҳузурида тақдим этилди..."

Демак, маҳаллий матбуот қувончли хабарни эълон қилди, ташаккур, аммо-лекин хушхабар ортидаги ёлғон ва ғирромга аралашмади (Одамлар матбуотдан кўнгли қолаётганининг бир чеккаси шунга келиб тақалаётганидир, эҳтимол, лекин бу ҳам алоҳида мавзу).

МИННАТ. "Ҳиммат қилдингми, отангга раҳмат, лекин миннатли ҳиммат бошингда қолсин" деган гап бор халқимизда. Вилоят "Камолот"чилари миннат йўлини тутди. Жамғарма раиси Жуманазар Қурбонов битта шарт қўйди: жамғарма лотерея чиқарган экан, Бойсун туман ҳокимлиги шундан бир миллион сўмлигини сотишга ёрдамлашиб юборса "Дамас" беришини айтди.

БОЗОР. Биласиз, бойсунликларда туман миқёсидаги ватанпарварлик туйғуси Бойсун тоғ чўққиларидан-да виқорли! Меҳрибонлик уйига "Дамас" тегадиган бўлиб турибди-ю, бир миллион сўмлик лотерея сотиш чикора?!

Хуллас, бозор қизигандан-қизиди: бу борада улоқ "Сурхондарё почтаси" туман ҳиссадорлик жамиятида кетди. Яъни, жамият ходимлари 840 минг сўмлик лотерея чиптасини сотишди, кечирасиз, очиғини айтсак, нафақа пулидан чегириб қолинди. Меҳрибонлик уйи тарбиячилари ва ойига 71 сўмдан стипендия олувчи етим болалар жами 20 минг сўмлик, "Камолот"нинг туман бўлими 260 минг сўмлик чиптани пуллаб, бир миллионлик шарт ошириб адо этилди. Пул "Камолот" жамғармасининг Кўчмас мулк ва суғурта компанияси ҳисоб рақамига ўтказилди (Умуман, кейинги пайтда лотерея ўйини хўп авж олди-да, ўзиям. Қайси лотерея кимга қарашли, улардан ким қанча ютуқ топаяпти, умуман лотерея ўтказишнинг қонун-қоидаси борми, тушумнинг неча фоизи ютуққа ажратилади — буларни суриштирадиган мард йўқ. Нега энди лотерея зўрлаб сотилади, нафақа ёки маошлардан "босиб-қолиш" эвазига тарқатилади? Қонун шунга йўл қўядими?

Бу гаплар ҳам алоҳида мавзу). Демак, шарт бажарилди, бироқ...

СУБУТ. Бироқ хайрия-ҳадя "Дамас" домдараксиз кетди. Вилоят "Камолот"чилари субутсизлик қилди, меҳрибонлик уйи тарбиячилари, лотерея сотишда жонбозлик кўрсатган бойсунликлар, айниқса беғубор фарзандларимизнинг ишончи синди. Сўнгги чора сифатида матбуотга мурожаат қилинди.

ТАЛАБ. "Инсон ва қонун" газетасида босилган (1999 йил 6 апрель) "Осмонга учган "Дамас" мақоласи талаб оҳангида ёзилди. Унда асосий гап совға қилинган "Дамас"ни беришлари ҳақида эмас, вилоят миқёсида безбетларча уюштирилган кўзбўямачиликка жавоб бериш талаб қилинади. Ўқинг: "Камолот" жамғармаси эса ёшлар тарбияси учун бевосита масъул ташкилот. Президентимиз ёшлар тарбиясини тараққиётимиз пойдевори деб таъкидлаётган бир пайтда бундай кўзбўямачиликнинг оқибати нима бўлади? Бу болаларнинг дил кўзгусига дарз туширмайдими? Бундай ҳолларда хатони очиқ тан олиш афзал эмасми? Таҳририят вилоят ҳокимлиги, вилоят "Камолот" жамғармаси раҳбариятидан тегишли жавоблар кутади".

Эътибор қилинг, башарти хатога йўл қўйилган бўлса очиқ тан олинглар, вассалом, дейиляпти мақолада. "Инсон ва қонун" ва мақола муаллифи (С.Ёдиков — таҳрир. таъкиди.) имконият беряпти.

"Имкониятга зор эмасмиз", дейишди "Камолот"чилар.

СУКУТ. Бу гапни сукут орқали "изҳор" этишди. Сукунатли дамларда эса вилоят "Камолот" жамғармаси раиси Ж.Қурбонов... кўтарилиб кетди. Ишбилармон ва тадбиркор раҳбарга республика жамғармаси раиси ўринбосари курсиси раво кўрилди. Хуллас, билган-нетганлар матбуот танқидига жавоб кутаётган кунлар раис пойтахтга, "Дамас" осмонга учди...

— Э, бу лотереялар ғирром ўйин эканку!

— Ғирром аралашмаса лотереядан мўмай даромад қолармиди?!

Бу гапларнинг қай бири рост-қай бири ёлғонлиги бизга қоронғи, илло Сурхондарё вилоят "Камолот" жамғармаси Кўчмас мулк ва суғурта компанияси ишларида оз-моз ғирромликлар борга ўхшаб қолди. Иш юритувчи Ольга Элмуродова "перекур"да экан - сигаретини ютоқиб тортди-да, "Раис келмагунча, мен ҳеч бир ҳужжатни кўрсатолмайман", деди.

Раис Абдуғаффор Бўриев (илгари жамғарма раиси ўринбосари эди) Тошкентга кетган экан. Иқтисодий масалалар бўйича ўринбосар А.Ҳайитназаровдан ҳам тайинли жавоб бўлмади.

КАЛАКА. Лотереяда чиққан ютуқни ололмаган одам ўзини калака бўлган ҳисоблайди. Айниқса, қишлоқ шароитида лотереянинг яккам-дуккам ютуғи тезда оғизга тушади. "Ютуқни ювайлик" деб уйингга ётиб оладиганлари ҳам чиқади. Афсуски, ютуқларни олишдаги сарсону саргардонликнинг чеки йўқ эди. Чунки ҳар бир ютуқ эгаси юзлаб чақирим масофани босиб, ютуғини олиш учун Термиз шаҳрига бориши ва у ердан шаҳарнинг бир чеккасида жойлашган "Камолот" Кўчмас мулк ва суғурта компанияси идорасини сўраб-суриштириб топиши лозим.

— Овора бўлганимни ҳеч сўраманг, — дейди Бойсун туман Ат-Термизий кўчасида яшовчи Олим Раҳимназаров. — Омадим чопиб ДУ-Г24 русумли видеомагнитофон ютгандим. Буюм эмас, ўзимга бало сотиб олган эканман. Шу ютуқни оламан деб роппа-роса уч ой Термизга, жамғарманинг ютуқ берадиган компаниясига қатнадим. Йўлнинг ўзига бир магнитофоннинг пули кетди-ёв...

— Кўктепа маҳалласида яшайман. 1998 йили мен ишлайдиган дўконга "Камолот" лотереясидан сотиш учун юз дона берилган эди (Савдо дўконларига тарқатилган чипталар сотилди, сотилмаса қолганларини дўкон мудири ўз ёнидан тўлаши шарт. Бу ҳам алоҳида мавзу). Йигирматасини сотдим. Қолгани ўзимда қолди, — дейди Умид Зиёдуллаев. — Омадим келиб, сотилмай қолган чиптага 7 минг сўмлик гилам ютуғи чиқди. Гиламни оламан деб 24 марта Кўчмас мулк ва суғурта компаниясига қатнадим. Бир эмас, икки гиламнинг пули кетди.

ХУЛОСА. Йўқ, хулоса чиқаришга вақт эрта. Шу аснода айтиладиган яна бир-икки муҳим гапларни "кисса"да қолдирдик.

Ҳозирча хулоса ясаш учун бор-йўғи биттагина савол бор, холос: Сурхондарё вилоят "Камолот" жамғармаси Бойсундаги 12-меҳрибонлик уйига тантанали равишда ҳиммат кўрсатиб, сўнг миннат қилиш ва икки йилдан буён калака қилиб юришидан муддао нима?

Дарвоқе, жавоб Республика "Камолот" жамғармаси раҳбариятидан ҳам қабул қилинаверади.

Даврон ОРИПОВ, Собир ЁДИКОВ

Бойсун

СУҲБАТ

БОЗОР — МАЪНАВИЯТ МАСКАНИ

Умрида бозорга бормаган, бозордан ул-бул харид қилмаган киши бормикан? Борди-ю, шундай одам учрагудек бўлса ҳам у ушбу мақолани ўқиганидан сўнг, албатта, бозорга боради. Нега, дейсизми? Негалигини қуйидаги суҳбатдаги савол-жавоблардан билиб оласиз.

Шундай қилиб, суҳбатдошимиз — Ўзбекистон Оммавий ахборот воситаларини демократлаштириш ва қўллаб-қувватлаш ижтимоий-сиёсий жамғармаси Бош директори, Олий Мажлис депутати Аббос Алимбоев.

Англадим, шу топда хаёлингиздан: "Ие, бу киши касби, соҳаси бўйича бозор ҳаётидан, ундаги муносабатлардан узоқда бўлса-ю, қандай қилиб бозор ҳақида фикр билдириши мумкин?" — деган ўй ўтди. Бир жиҳатдан сиз ҳам ҳақсиз, лекин бозорга муносабат билдириш учун, албатта, шу соҳага тааллуқли киши бўлиш шарт эмас. Чунки бозор — ҳамма борадиган жой. У ердаги камчилик ва муаммоларни илғаш учун эса фаҳм-эътибор, зийраклик ҳамда мулоҳаза керак. Қолаверса, бу ёғи — демократия. Хуллас, энди суҳбатни ҳам бошласак бўлар.

— Аббос Аҳмедович, сизнингча, бозор нима?

— Бозор — одамларнинг кундалик эҳтиёжлари қондириладиган, талаб ва таклиф тўқнашадиган жой. Шунингдек, бугунги бозор савдо дўконлари учун андоза ва товар манбаи ҳамдир.

— Кейинги пайтда юртимизда кўплаб чиройли ва муҳташам бозорлар қурилди. Бу яхши, ютуқ ўзимизники. Лекин камчилик ва муаммолар ҳам йўқ эмас.

— Бор. Бўлгандаям, бозор тилида айтганда, қоп-қоп. Бозорда валюта алмаштирадиганлар борми? Бор. Эрталаб азонда деҳқондан арзон баҳога маҳсулотни олиб, унинг устига нархини қўшиб сотадиган олибсотарлар борми? Бор. Очиғини айтиш керак, ҳатто бозорнинг ўз "эгалари" ҳам бор. Уларнинг қўлидан, кўригидан кўп нарса ўтади. Мен бу учала субъектни — валютачилар, олибсотарлар ва бозор эгаларини шу сабабдан алоҳида таъкидлаб ўтаяпманки, айнан уларнинг хатти-ҳаракати билан бозордаги (осмон) нарх белгиланади.

—Демак, нархни тушириш мумкин, шундайми?

— Албатта-да. Нархни пасайтиришнинг йўллари кўп... Булардан бири, аввало, деҳқонларга савдо-сотиқ учун шарт-шароит, қулайлик яратиб бериш лозим. Тўғри, ҳамма деҳқоннинг ҳам уззукун бозорда ўтириб, савдо қилишга вақти, имконияти бўлмаслиги мумкин. Бундай ҳолларда бозор маъмурияти деҳқоннинг маҳсулотини сотиб олсин. Бунинг учун бозорларда махсус қабул пунктларини ташкил этиб, маҳсулотнинг устига маълум фоизни қўйиб, уни белгиланган нархда сотиш учун ишсиз одамларни танлов асосида сотувчиликка ишга жалб этиш керак. Шундай қилинса, маҳсулот баҳоси қиммат бўлмайди ва кўпчилик иш билан таъминланади.

— Ўринли, яхши таклиф билдирдингиз. Энди ҳар биримиз тез-тез дуч келадиган бозордаги тартиб ва тозалик муаммоси ҳақида тўхталсангиз.

— Бозордан ҳеч ким хуноб бўлиб, кайфияти тушиб қайтмаслиги керак. Бозорда шундай тартиб, қулайлик ўрнатилиши керакки, токи харидор ўзига керакли нарсани қидириб овора бўлмасин, тор жойларда урилиб-сурилиб юрмасин.

Юртбошимиз бозорларни тартибга солиш масаласига бир неча маротаба тўхталиб, ўзининг фикр-маслаҳатларини билдирган эди. Лекин шу пайтгача ҳали тўлиқ тартиб ўрнатилгани йўқ. Бунга сабаб, аниқроғи айбдорлар — бозор маъмуриятларидир.

Энди тозалик масаласига келсак, илгари бозорлар кечаси тозаланар эди. Ҳозирда эса фаррошлар куппа-кундузи супуриб юришади. Кўпгина бозорларнинг санитария аҳволи талабга жавоб бермайди. Ифлос расталар, олинмаган чиқиндилар... Буларнинг барчаси соғлиққа зарар. Айниқса, ёзда. Бозордаги нотозаликлардан СЭС ходимларининг хабари йўқми? Бор, албатта. Лекин улар кўриб-кўрмаганликка олишади...

— Тарозидан уриб қолиш оғир гуноҳлардан бири. Шунингдек, молнинг айбини айтмасдан сотиш ҳам гуноҳ. Лекин, афсуски, бугунги кунда бозорларда тарозидан уриб қолиш, молнинг айбини айтиш эмас, аксинча уни таърифини қиёмига келтириб сотиш оддий ҳолга айланиб бормоқда.

— Гапингиз тўғри. Бозордаги сотувчиларнинг кўпчилиги тарозидан уриб қолишади. Улар тарозидан эмас, аслида ўзларининг охиратидан уриб қолишаётганликларини билишармикан? Билишади. Лекин нафс, очкўзлик уларни шу йўлга ундайверади. Тарозидан уриб қолиш учун турли ҳийла-найранглар ўйлаб топилган ва топилмоқда. Масалан, қассобларнинг пичоқни сездирмасдан тарозига тираб туриши, лаҳм гўштни кўрсатиб, сездирмасдан (худди кўзбойлоғичга ўхшаб) унга суяк қўшиб юбориши, енгил тошларни оғир тошларнинг ўрнига ўтказиш ва ҳоказо.

Бозордаги тарозиларда қадоқ тошлар етишмайди. Уларнинг ўрнига қўйилган турли ғиштларнинг, тошларнинг оғирлиги (грамм, килограмми) тўғри эканлигига ким кафолат бера олади? Қадоқ тошларни буюртма бериб ясатиш ёки сотиб олишнинг ҳеч бир қийин жойи йўқ-ку. Бозорларимизга ҳар куни кўплаб хорижликлар ҳам ташриф буюришади. Биз аввало ўзимиздан, қолаверса, хорижлик меҳмонлардан уялишимиз керак.

Бозор маъмурлари қадоқ тошларни ясаттириш мақсадида Бекобод металлургия комбинатига ёки авиация ишлаб чиқариш бирлашмасига мурожаат қилишса, ўйлаймизки, улар, албатта, ёрдам беришади.

— Бозор болаларига муносабатингиз?

— Болаларнинг бозорда олди-сотди билан эмас, уйда, мактабда ўқиш, илму фан билан машғул бўлишгани маъқул. Агарки, оилавий шароит бозорга чиқишни тақозо этса, буни ҳам қоралаб бўлмайди. Юртимизда мактабдаги таълим бепул. Шундай экан, бу имкониятдан тўлиқ фойдаланиш даркор. Зеро,илмли инсон ҳеч қачон хор бўлмайди.

Биласизми, деҳқоннинг боласи далада ота-онасидан деҳқончилик сир-асрорларини, олибсотарнинг боласи эса ота-онасидан турли "уддабуронлик"ни ўрганади. Нима бўлганда ҳам болаларни тадбиркорликка деб, кўзбўямачиликка ўргатиб қўймайлик.

— Хабарингиз бўлса, бозорнинг қизиғи тонгда бўлади, дейишади.

— Бор гап. Биласизми, минг бир машаққат билан етиштирган ҳосилини деҳқон бува яна минг бир машаққат билан (йўл ҳақи, юк ҳақи, ДАН ҳақи...) бозорга элтади. Бозорда уни олибсотарлар ёпирилиб кутиб олишади-да, ҳоли-жонига қўйишмайди. Боши қотган бечора деҳқон маҳсулотини арзонга сотиб қутулади.

Қизиқчи Ҳожибой Тожибоевнинг бозорда инсоф бўлмайди, у эрта тонгда деҳқон билан келиб, яна унинг ўзи билан қайтиб кетади, деган гапи айни ҳақиқат. Кимда-ким инсофнинг деҳқон билан қайтиб кетишини, бозор машмашаларидан бир чимдимини кўраман деса, тонгда бозорга борсин.

— Бозордаги паттачиларнинг қўпол муомаласи, нотоза кийиниб юриши ачинарли ҳол. Нима, уларнинг хушмуомала бўлиши, озода кийиниб юриши шунчалар қийинми?

— Ўзини ҳурмат қилган одам тилига ҳам, эгнига ҳам қараб юради. Менимча, патталчиларга алоҳида кийимбош ажратиб, кўкракларида рақамли жетон тақиб юришни жорий этиш керак. Шундагина тозалик ва тартиб ўрнатилади, деҳқонларга, сотувчиларга ҳам қулайлик туғилади.

Бозорларда ҳисобга олинмайдиган (тоғорачилардан, растадан жой етмаганлардан олинадиган) пулни бюджетга ўтказишни ҳам назорат қилиш лозим.

— Савдо маданиятини ривожлантириш учун нималар қилиш зарур?

— Очиғи, савдо маданияти бизда йўқ ҳисоби. Илгарилари тамоман бунинг акси бўлган. Бозорлардаги шарқона лутф, шарқона маданият, шарқона савдолашишга ҳамманинг ҳаваси келган. Бугун эса афсуски...

Бу муаммони ҳал этиш аввалимбор, бозор маъмуриятлари зиммасидадир. Улар маънавий-маърифий ишларга жиддий эътибор бериб, ишни турли услуб ва йўналишларда шундай ташкил этишсинки, токи бундан бозор хизматчилари ва харидорлар маънавий озуқа олишсин.

Биз ўтган йили "МДФ-Барака" шўъба корхонаси билан ҳамкорликда Чирчиқ деҳқон бозори ҳудудидаги оталар чойхонасида маънавият хонаси ташкил этдик. У ерга ташриф буюрганлар (Чирчиқ шаҳри Ш.Рашидов кўчаси-16) кундалик нашрларни ўқишлари, шунингдек, мумтоз куй-қўшиқларни тинглаб дам олишлари мумкин. Билишимча, "Эски жўва" бозорида ҳам "Маърифат ва тарғибот" бўлими очилибди. Бу яхши.

Бозорни ободонлаштириш, савдо маданиятини ривожлантириш мақсадида социологик тадқиқот ўтказиб, одамларнинг таклиф-мулоҳазаларини ўрганиш керак ва бу фикрлар, албатта, инобатга олиниши лозим.

Кўпгина бозорлар раҳбариятининг хоҳиш-талабига кўра оммавий ахборот воситалари ходимларининг аввал уларга учрашиб, сўнгра улар айтган кўрсатма асосида материал тайёрлашлари ҳеч бир қонун-қоидага тўғри келмайди. Бу билан бозор маъмурияти ўзлари учун ўзига хос "цензура" барпо этишяпти, холос.

Алижон АБДУРАҲМОНОВ
суҳбатлашди

ТАКЛИФ

ПИЁЗ 100 СЎМ БЎЛАДИМИ?

Таҳририят эшигини қоқиб навбатдаги газетхон кириб келди.

— Таклиф билан келгандим, ошна! Ҳайдовчи Баҳодир Иброҳимов бўламан, 5-10 шахсий машинам бор, одамларнинг оғирини енгил қилиб кун кўраман, — саволимни кутмай ўзини таништира бошлади у. — Гапни сўрасангиз, "Ҳуррият" билан "Труд"ни қўймай ўқийман. Худога шукр, замон ишла деяпти, қўлдан келганча ишлаяпмиз. Аммо юракда кўпдан йиғилиб юрган бир-икки мулоҳаза бориди...

— Бемалол...

— Шу десангиз, Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлигида деҳқон қайси ўсимликни қаерга, қанча экса кўпроқ фойда олади-ю, нимани экса зарар кўриши мумкинлигини олдиндан ҳисоб-китоб қиладиган мувофиқлаштирувчи марказ очилса. Зарур маълумотлар бирор-бир газета ёхуд бюллетенда чоп этилса, зўр иш бўларди-да.

5-10 та шахсий юк машинага эга бўлган ўзига тўқ тадбиркорнинг оддий деҳқонга қайишаётганидан ажабландим, кўз тегмасин.

Буни кўрган меҳмон мени яна тонг қолдирди:

— Деҳқоннинг иши юришса, биз "бир нима"ли бўламиз-да, ука! Мана қаранг, ўтган йили пиёзнинг нархи 3-10 сўм бўлди, тўғрими? Бу йил 100 сўмга чиқиши аниқ.

— Нега?

— Масалан, бу йил мен яшаётган туманда ўтган йили арзон эди деб пиёз экмаганлар кўп бўлди. Қайси деҳқонга қараманг, топгани — помидор, бодринг! Эртага бозорда бу маҳсулотлар тўлиб-тошиб, арзимас нархда сотилса, пешонасига шапатилаб қоладиган ҳам яна деҳқон.

— Хўш?

— Яна бир таклифим: ҳар бир туманда, худди Ғарбдагидек, ер ҳосилдорлигини аниқлайдиган махсус лабораториялар ташкил этилса. Ҳозир ким кўп, ернинг ҳолатидан бехабар деҳқон, фермер хўжаликлари кўп.

Агар махсус лаборатория шартнома асосида ер таркиби, ҳосилдорлигини аниқлаб берса, кўпчилик шахсий томорқа эгалари ва фермерлар бугунгидек буғдой экиб арпа олишмасди.

— Жонкуярлигингиз учун ташаккур, Баҳодир ака! Ўйлаймизки, юқоридаги таклифларингиз қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги масъул ходимларини бефарқ қолдирмайди, — дея меҳмонни кузатиб қўйдик.

Сиз бунга нима дейсиз, соҳа мутасаддилари?

СУҲБАТДОШ

ЭЪТИҚОД

ИЛМ — ИЙМОННИ МУСТАҲКАМЛАЙДИ

"Аллоҳ билади" дейиш тўғри, лекин Аллоҳ билган сирларнинг илмий моҳиятини англаб етиш янада тўғри

Омил ИСМОИЛ ўғли,
физик-профессор,
педагогика
фанлари доктори

Бир ўспирин кўп қаватли бинонинг деразасидан бошини чиқариб ҳовли саҳнида ўйнаётган дўстларини кузатиб турганди. Шу вақт унинг нигоҳи дарахт шохига қўнган қушга тушди. Шох тебраниши туфайли қип-қизил чиройли олма дарахтдан узилиб кетди. Ўспирин олманинг ўзи томон ҳаракатланишини хоҳларди, лекин олма ерга томон тиккасига ҳаракатланиб, дарахт тагида копток ўйнаётган дўстининг олдига тушди. Нима учун шундай бўлди? Бу саволга Ҳасан, "Аллоҳ билади" деб жавоб берди. Ҳусан эса, "дарахтдан узилган олма ва Ер орасидаги тортишиш кучи туфайли олма Ер томон ҳаракатга келди ва дарахт тагига тушди" деб жавоб берди.

Иккинчи мисол. Баҳор фаслида булутли осмонда яшин чақнади ва бир оз муддат ўтгач, момақалдироқ товуши қарсиллаб янгради. Осмонга тикилиб турган эдингиз, яна бир яшин чақнашининг шоҳиди бўлдингиз. Лекин бу гал момақалдироқ товуши кечроқ эшитилди. Ўйлаб қолдингиз яшин чақнаши ва момақалдироқ товушининг эшитилиши орасидаги муддатлар турлича бўлишининг сабаби нимада экан-а? Бу саволга Ҳасан, "Аллоҳ билади" деб, Ҳусан эса қуйидагича жавоб берди: Яшин – атмосфера ҳавоси орқали ўтаётган электр токи. Момақалдироқ эса яшин туфайли қизиган ҳавонинг кескин кенгайиши жараёнида вужудга келадиган товуш тўлқинидир. Яшин туфайли тарқалаётган ёруғлик секундига 300000 километр масофа босиб ўтади. Зеро, кузатувчидан тахминан 3 километр узоқликда содир бўлган яшин туфайли ёруғлик секунднинг юз мингдан бир улуши қадар ниҳоят қисқа муддатда (яъни шу заҳотиёқ) етиб келади. Шу яшин туфайли вужудга келган момақалдироқ товуши эса кузатувчига 10 секунддан сўнг етиб келади, чунки товуш ҳавода секундига 330 метр тезлик билан тарқалади. Демак, кузатилган икки яшин кузатувчидан турлича узоқликдаги соҳаларда содир бўлганлиги туфайли яшин чақнаши ва момақалдироқ товушининг эшитилиши орасидаги муддатлар ҳам турлича бўлган.

Бу икки мусулмон йигитчалар жавобидаги тафовут ёшларимиз дунёқарашига, қолаверса, мафкурасига оид муаммодир. Жума ибодатларига мунтазам қатнайдиган мусулмонларнинг мазкур муаммо бўйича фикрлари билан қизиқиб кўрдик. Кўпчилик: "Ҳусаннинг жавоблари тўғри, у мактабда ўқитиладиган фанларни яхши ўзлаштирган", дейишди. Баъзилар эса: "Ҳасан ислом таълимотига мос тўғри жавоб берган, Ҳусан эса ширк келтиряпти", деган фикр билдиришди. Мулоҳаза қилиб кўрайлик, наҳотки, ислом таълимоти нуқтаи назаридан шу фикр тўғри бўлса? Аввало, Ҳасаннинг "Аллоҳ билади" деган жавобини нотўғри деб ҳисоблаш фикридан узоқмиз. Ҳақиқатан, Аллоҳ барча воқеа-ҳодисалар сир-асрорини билгувчидир. Лекин бу исломий тамойил табиат сирларини ўрганиш ширк деган тушунчани англатмайди, яъни Ҳусаннинг табиатда учрайдиган воқеа-ҳодисаларни табиатни ўрганувчи фанларга оид ўз билимлари доирасида шарҳлашини *"ширк келтириш"* деб ҳисоблаш ҳам нотўғри. Аниқроғи, жоҳиллик. Зеро, бундай жоҳиллик иймонли мўмин-мусулмонларнинг табиий фанларни ўрганишига тўсқинлик қилади. Ҳасан ва Ҳусанга ўхшаш дунёқарашга эга мусулмон биродарлар орасида ихтилоф келиб чиқишини бартараф этиш учун атрофимизда содир бўлаётган воқеа-ҳодисаларни замонавий илм-фан асосларига таянган ҳолда идрок эта билиш керак.

Исломий иймон эътирофи калимаси (Ла илаҳа иллаллоҳу Муҳаммадур расулуллоҳ) қалбида чуқур жойлашган мусулмон олим сифатида "Ҳижр" сурасининг 85-оятидаги "Биз осмонлар ва ерни ҳамда уларнинг ўртасидаги нарсаларни фақат ҳақ қонун-қоида билан яратдик..." жумлаларининг моҳиятини ойдинлаштиришга ҳаракат қилайлик. Ҳақиқатан, осмонлар ва Ер ҳамда уларнинг ўртасидаги нарсалар Аллоҳ томонидан шундай тарзда яратилганки, уларнинг сифатий ва миқдорий фазилатлари, бу фазилатлар орасидаги боғланишлар замирида аниқ қонун-қоидалар мавжуд.

Аллоҳ инсонга инъом этган ақл туфайли илм соҳиблари бу қонун-қоидаларни тадқиқ қилдилар. Тадқиқотлар натижасида Қуръони карим нозил бўлган даврдан ҳозиргача ўтган деярли 15 аср давомида ниҳоят улкан ютуқларга эришилди. Бу ютуқларнинг амалий татбиқлари кундалик ҳаётимизга ҳам сингиб кетди. Масалан, радио ва телеалоқа, ер ости, ер усти, сув транспорт воситалари, электр энергия ва унинг воситасида ишлайдиган турли ускуна ва дастгоҳлар... Олимлар табиат қонун-қоидаларини янада чуқурроқ ўрганаверадилар ва улар янада кенгроқ амалиётда татбиқ этилаверади. Шунинг учун ҳар бир мусулмон дунёвий фанлар ютуқларининг асосларини эгаллаши ва улар асосида атрофимиздаги нарсалар ҳамда содир бўлаётган ҳодисаларни тафаккур эта билиши керак. Бу эса, ўз навбатида, мўмин-мусулмонлар иймонининг сусайишига эмас, аксинча онгли равишда мустаҳкамланишига хизмат қилади. Фикримизнинг тасдиғи сифатида Ернинг шакли ва ҳаракатларига оид замонавий маълумотлар ва Қуръон оятларидаги баъзи мутаносибликларни соддалаштирилган тарзда баён этайлик.

Аввало, мактаб курси ҳажмидаги маълумотларнинг энг асосийларини эслаб олайлик. Ер деб аталадиган сайёрамиз эллипсоид шаклида бўлиб (думалоққа яқин бўлган қовун шаклини тасаввур қилинг), унинг экваториал ва қутбий радиуслари 21,4 км га фарқ қилади. Лекин унчалик катта аниқлик талаб қилинмайдиган ҳисобларда бу фарқни эътиборга олмаса ҳам бўлади. Шунинг учун Ер ўртача радиуси 6371 км бўлган шарсимон жисм деб қабул қилинади, у Қуёш системасига кирувчи сайёралардан бири. Қуёшдан турли узоқликларда, унинг атрофида Меркурий, Венера, Ер, Марс, Юпитер, Сатурн, Уран, Нептун, Плутон деб номланган 9 та йирик сайёра ва 1700 га яқин майда сайёра – астероидлар ҳамда 600 дан ортиқ кометалар айланади. Ер Қуёш атрофида эллипссимон орбита бўйлаб йилда бир марта тўлиқ айланиб чиқади. Бунда Қуёш ва Ер орасидаги энг яқин масофа 147 000 000 км, энг узоқ масофа эса 152 000 000 км бўлади. Катта аниқлик талаб қилинмайдиган ҳолларда Ер Қуёш атрофида радиуси 150 000 000 км бўлган айланавий орбита бўйлаб секундига 30 км тезлик билан ҳаракатланади, деб ҳисобланади. Бу ҳаракатни Ернинг орбитал ҳаракати деб аталади. Бундан ташқари Ернинг суткалик айланма ҳаракати ҳам мавжуд: Ернинг қутблари орқали ўтувчи хаёлий чизиқ Ер ўқи деб аталади.

Бу билимларга инсоният узоқ вақтлар давомида илм соҳиблари олиб борган кузатув ва тадқиқотлар туфайли эришди. Хусусан, Абу Райҳон Беруний 22 ёшида Ер глобусини ясаган. Оврупода эса глобусни 500 йилдан сўнг Мартин Бехайм яратган. Абу Райҳон Беруний: "Сайёралар Қуёш атрофида бир марта айланиб келишида икки марта яқинлашиб, икки марта узоқлашади", "Ернинг айланиши астрономик ҳисоблашларга ҳеч қандай хилоф келтирмайди" (X аср),

Умар Чағминий эса: "Ернинг Қуёш атрофида айланишидан фасллар ҳосил бўлади" (XII аср) деб ёзганларида сайёралар Қуёш атрофида эллипссимон орбиталар бўйича ҳаракатланиши ҳақидаги ҳозирги замон таълимотига мос келувчи фикрни акс эттиришган. Эътиборга лойиқ яна бир маълумот: буюк ислом олими имом Муҳаммад Ғаззолий (XI аср) олий мадрасаларда кўп асрлар давомида ўқитилган "Кимиёи саодат" асарида "...Ер ва ситораларни (юлдузларни) сайр қилмоғи..."ни ҳам эътироф этган. Бир неча асрлардан сўнг бу фикрлар оврупалик олимлар томонидан ривожлантирилди.

Оврупо мамлакатларининг аксариятида христиан динига эътиқод қилинган. Шунинг учун Оврупода узоқ асрлар давомида дунё тузилиши ҳақидаги тасаввурлар христиан черкови фикрига монанд бўлган: ҳаракатсиз деб ҳисобланган Ер – коинотдаги марказий ва энг катта самовий жисм, сайёралар, Ой ва Қуёш эса Ер атрофида ҳаракатланадилар, деган фикр XV асргача ҳукмронлик қилган. Лекин XV асрдан бошлаб Оврупода табиий фанлар соҳасида катта муваффақиятларга эришилди. Бунда Коперник, Кеплер, Галилей, Ньютон томонидан қилинган кашфиётлар юқорида баён этилган Қуёш системаси ҳақидаги таълимотни яратишга имкон берди.

Энди, Ернинг шакли ва ҳаракати ҳақидаги замонавий таълимот илоҳий калом бўлмиш Қуръонда қанчалик акс этганлигини таҳлил қилайлик. Аввал, "Нозиот" сурасининг 30-оятига мурожаат қилайлик:

Вал арза баъда золики дахохо

Бу оятни Алоуддин Мансур ҳазратлари

Ва шундан кейин ерни ёйиб-текис қилди

шаклида таржима қилганлар. Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф ҳазратлари эса ўзларининг "Тафсири ҳилол" асарларида мазкур оятнинг ўзбекча вариантини қуйидаги шаклда берганлар:

Ва шундан сўнг ерни тухум шаклида қилди.

1999 йилда "Адолат" нашриёти турк олими профессор Холуқ Нурбоқийнинг "Қуръони Каримнинг илмий мўъжизалари" асарини чоп этди. Китобнинг туркча 8-нашридан ўзбекчага Миразиз Аъзам ўгирган. Бунда юқоридаги оят:

Самодан сўнг Ерни туяқуш тухумидай қилдик

деб қайд этилган ва уни китоб муаллифи қуйидагича шарҳлаган:

Тухумлар орасида энг думалоғи туяқуш тухумидир.

V асрда бу таъриф шу қадар ёввойи кўринганки, Қуръон тафсирчилари "дахо" калимасини "ёйиб қўймоқ", "ёйиб-текис қилмоқ" маъносида шарҳлашга мажбур бўлганлар. Ҳолбуки, "дахо" калимаси фақат тухумсимон, катта овал шакл, купол, туяқуш тухуми, катта тўп ўрнида қўлланилади.

Демак, Қуръонда Ернинг шакли шарсимон эканлиги очиқ тарзда баён этилган. Энди, "Таквир" сурасининг 15 ва 16-оятлари:

Фало уқсиму биъл хуннас...

Ал-жаворил куннас...

устида мулоҳаза юритайлик. Профессор Холуқ Нурбоқий китобидаги фикрлар ва арабшунос олим Музаффарҳожи Чустийнинг қимматли мулоҳазаларига асосланиб бу икки оятни биргаликда **тортишиш кучига ва орбита бўйлаб ҳаракатланаётганга қасамки...** шаклида ишлатиш маъқул бўлади. Бунда самовий жисмларнинг орбита бўйлаб тинимсиз ҳаракатланиш шарти акс этган. Хусусан, Ернинг Қуёшга тортилиш кучи (яъни, гравитацион куч) Ернинг орбита бўйлаб ҳаракатланаётганлиги туфайли вужудга келадиган марказдан қочма куч (у гравитацион кучга қарама-қарши йўналган) бир-бирини мувозанатлаганлиги учун Ер Қуёш атрофида тинимсиз орбитал ҳаракатда бўлади.

Ернинг айланиши ҳақидаги илмий ҳақиқат "Намл" сурасининг 88-оятида акс этган:

Сиз тоғларни кўриб тек қотиб турибди, деб ўйларсиз. Ҳолбуки, улар булут юргандай юрарлар. Бу барча нарсани пухта қилган зот – Аллоҳнинг ҳунаридир. Албатта, у зот сизлар қилаётган ишлардан огоҳдир. (Алоуддин Мансур таржимаси.)

Бир хаёлий тажриба ўтказиб кўринг. Фазодан туриб, Ерни кузатайлик. Ернинг айланиши туфайли унинг сиртидаги ҳудудлар, хусусан тоғларнинг ҳаракати сузиб юрувчи булутлар манзарасига ўхшаган бўлади. Зеро, мазкур оят Ернинг суткалик ҳаракатидан далолат беради.

Биз Ернинг шакли ва ҳаракатига оид замонавий маълумотлар Қуръон оятларида мавжуд эканлиги ҳақида фикр юритдик, холос. Ана энди юқоридаги саволимизни яна такрорлашга тўғри келади: табиатда кечаётган ҳодисаларни илмий равишда шундай билиш, ўрганишнинг нимаси ёмон, унинг динга нимаси тўғри келмайди?

Шуни унутмаслик керакки, олимлик даражаси юксалгани сайин одам диндан, Парвардигордан узоқлашмайди, аксинча – Унга ва У яратган ҳақиқатларга яқинлашади. Иймонни мустаҳкамлайди.

МАҒРИБУ МАШРИҚ — INTERNATIONAL LIFE

ҲИСОБОТ

ТАҲДИД

Давлат департаментининг бу йилги ҳисоботида халқаро миқёсдаги терроризмнинг янги тамойилларга эътибор берилади. Қайд этилишича, агар илгари асосий таҳлика муайян давлатлар томонидан қўллаб-қувватланган терроризмдан келиб чиққан бўлса, кейинги йилларда таҳдидлар диний ва мафкуравий ғояларга таянган террористик ташкилот ва гуруҳлар томонидан бўлмоқда.

Давлат департаменти ҳисоботида айтилишича, террористик гуруҳлар ўз ҳаракатлари учун зарур молияларни гиёҳванд моддалар савдоси, жиноятчилик ва ғайриқонуний савдо ишлари орқали топишади. Терроризмнинг энг катта таҳликаси ҳозирда Афғонистондан келаётгани қайд этилиб, бунга сабаб бўлаётган бир қатор омиллар орасида саудия арабистонилик миллиардер Усома бин Ладен толиблар бошқаруви остидаги минтақаларда бошпана топгани санаб ўтилади. Усома бин Ладен 1998 йили АҚШнинг Африкадаги 2 элчихонасига қарши бомба портлашларини ташкил қилганликда айбланмоқда. БМТ толиблардан бин Ладенни халқаро ҳамжамиятга топширишни талаб қилиб келмоқда. Ўз навбатида Афғонистонга қўшни Покистон ҳам кўплаб террорчилар, шу жумладан, Кашмир мустақиллиги учун Ҳиндистонга қарши курашаётган гуруҳларга ўз мамлакатидан бошпана берган.

Қайд этилишича, айрим соҳалар, хусусан террористларни ҳисобга олиш ва мамлакатдан чиқариб юбориш масаласида ҳамкорлик ўрнатилганига қарамай, Покистон ҳукумати террорчиларнинг мамлакат ҳудудида яшаётган ва эркин ҳаракат қилаётганидан кўз юммоқда. Ҳужжатда айтилишича, ишонарли манбаларга биноан расмий Покистон Кашмирнинг Ҳиндистонга қарашли қисми учун курашаётган "Ҳаракати Мужоҳиддин" деб номланган қуролли гуруҳлар фаолиятини қўллаб-қувватламоқда. Айтиш лозимки, АҚШ давлат департаментининг халқаро терроризм борасидаги бу йилги ҳисоботида Президент Клинтоннинг март ойида Покистонга ташрифи чоғида билдирган фикрлари кўп жиҳатдан такрорланган. Покистоннинг ҳарбий раҳбари Парвез Мушарраф билан учрашганда Билл Клинтон мамлакатни Ҳиндистон билан муносабатларидаги тарангликни юмшатишга ҳаракат қилиб ва бунинг учун қуролланган диний гуруҳларнинг Кашмирнинг Ҳиндистонга қарашли қисмига ўтишларини тўхтатишга чақирган.

Толиблар ҳаракати ва Покистон расмийлари АҚШ давлат департаменти ҳисоботини танқид қилди. Толиблар ташқи ишлар вазирлиги ҳисоботни холис бўлмаган ҳужжат сифатида таърифлади. Покистон ҳарбий раҳбари Парвез Мушаррафнинг махсус ёрдамчиси терроризм халқаро кўламдаги муаммо эканига урғу бериб, унинг мамлакати ҳам бунга қарши курашаётганини баён қилди. Гарчи давлат департаменти Афғонистон ва Покистонни халқаро терроризм ўчоқлари сифатида санаб ўтган бўлса-да, ҳар икки давлат ҳам халқаро терроризмни қўллаб-қувватловчи 7 давлат рўйхатига киритилмаган. АҚШ давлат департаменти маълумотига кўра, бу давлатлар Сурия, Судан, Эрон, Ироқ, Шимолий Корея ва Кубадир.

Қўшма Штатлар бу мамлакатларда терроризм давлат даражасида қўллаб-қувватланишини қайд этиб, уларга қарши жазоловчи санкцияларни жорий қилган. Айни пайтда Покистон муайян террорчи гуруҳларга бошпана бераётганлигига қарамай, АҚШ бу мамлакат билан яхши алоқаларни сақлаб келмоқда. Афғонистон масаласида эса Вашингтон маъмурияти толиблар ҳукуматини эътироф этмаганлиги учун мамлакатни терроризмни қўллаб-қувватловчи давлатлар рўйхатига киритмаган.

Йиллик ҳисоботда бу соҳада юз бераётган ижобий жараёнларга ҳам тўхталиб ўтилган. Шимолий Корея ўзининг узоқ йиллик рақиби Жанубий Корея билан олий даражадаги учрашувни ўтказишга рози бўлгани Пхеньян ҳукуматини барча кўринишдаги терроризмни қоралаш асосидаги баёнотлари мамлакатда айрим ижобий ўзгаришлар бошланганидан дарак бермоқда.

Шарофиддин ТЎЛАГАНОВ
(Хориж матбуоти асосида тайёрланди)

ҚИСҚА ВА ҚИСҚА

ДУНЁНИНГ ИШЛАРИ...

Ўта мутавозелиги билан дунёда ном чиқарган японлар суҳбат чоғида ҳеч қачон "йўқ" сўзини ишлатишмайди. Бунинг ўрнига, сизни тушунмаётганини айтиб, мавзуни бошқа ёққа буришга ҳаракат қилишади.

* * *

Америка кино академияси томонидан билдирилишича, кинода энг кўп кўрсатилган тарихий шахс Наполеон экан.

* * *

АҚШда ҳар йили ўтказиладиган ёлғончилар кўригига турли касб эгалари қатнашиши мумкин. Бироқ, фаолияти ёлғончилик билан бевосита боғлиқ дея эътироф этилганлиги сабабли биттагина касб эгалари ушбу кўрикда иштирок этолмайди. Қайси касб эгалари дейсизми? Сиёсатчилар!

* * *

1925 йили Парижда дунё киночилар конгресси ўтказилган. Конгресс қизғин давом этаётган пайт бир чеккада мунғайиб ўтирган киши иштирокчиларнинг эътиборини тортган. Унинг кимлиги суриштирилганда кино ихтирочиси Люмьер эканлиги маълум бўлган!

* * *

1999 йилнинг феврал ойида Тюмень шаҳридаги қамоқхонада чиққан жанжалда бир маҳбус иккинчисини ўткир тиғли қурол билан яралайди. Бироқ, терговчилар жиноят қуролини судгача сақлаб туришолмайди, чунки қурол томдан осилиб турадиган муз (сумалак) эди.

* * *

Афсонавий юнон баҳодирларидан бири 12 та қаҳрамонликни амалга оширган бўлса-да, ўн иккинчиси ҳисобга олинмаган. Қаҳрамонлик беғараз амалга оширилиши шарт, юнон полвони эса сўнгги қаҳрамонлигини пул эвазига бажарган.

* * *

Эрамиздан аввалги 56 йили Қадимги Римда гладиаторлар жанги янада қизиқарлироқ ўтиши учун уларга рақиб сифатида тимсоҳлар келтирилган.

* * *

XIX асрда Оврўпада иссиқ мамлакатлардан келтирилган пижамалар урф бўлган.

* * *

Ирландиянинг Трантуилла тоғига келган сайёҳлар бақира бошлашди. Чунки, бу ерда акс-садо ниҳоятда тиниқ ва гўзал экан.

* * *

Қадимги Римда никоҳдан ўтиш пайтида куёв келиннинг бармоғига ўз уйининг калитини тақар экан.

* * *

Маиший турмушнинг деярли барча соҳалари автоматлаштирилган Японияда гулларни автомат-дўконларда сотиш йўлга қўйилган. Фақат, гуллар тезда сўлиб қолишини эътиборга олиб, ҳар уч кунда "молларни" бутунлай янгилаб туришади.

* * *

Оддий енгил автомашина шаҳар шароитларида ҳар юз км масофага ўртача 12 литр бензин сарфлайди. АҚШда "Интилиш" деб номланган машинанинг тезлиги 1200 км/соатга етади. Товушдан тез юрувчи автомобил бир секундда 18 (!) литр ёқилғи сарфлар экан.

Бахтиёр ШОҲНАЗАРОВ

ҲАМКОРЛИК

"ЮРТИНГИЗГА ИШОНЧИМ БАЛАНД"

Италиянинг Ўзбекистондаги фавқулодда ва мухтор элчиси Йоланда БРУНЕТТИ хоним билан суҳбат

— Элчи хоним, Италия ва Ўзбекистон ўртасидаги иқтисодий ҳамкорлик ва унинг истиқболлари тўғрисида гапириб берсангиз:

— Биз давлатингизнинг "хорижий сармоядорларга нисбатан очиқ эшиклар" сиёсатини қўллаётганлигини қадрлаймиз. Ўзбекистонда итальян ишбилармонлари билан ҳамкорликда 20 дан ортиқ қўшма корхоналар очилган. Яқинда юртингизда ўтказилган итальян ишбилармонларининг технологик кўргазмаси халқларимиз ўртасидаги дўстлик янада мустаҳкамланиб бораётганидан далолатдир.

1999 йилда Марки вилоятининг мебел ишлаб чиқарувчи тадбиркорлари Ўзбекистонга келиб, шартнома имзоладилар. Италиянинг "Соими" компанияси ҳам Шўртан кимё мажмуини бунёд этишда иштирок этмоқда. "Алания" эса Самарқанд, Бухоро, Урганч аэропортларини реконструкция қилиш лойиҳаси устида ишламоқда. "Текинт" компанияси ойналар тайёрловчи корхона очмоқчи. Шуни алоҳида айтиш керакки, Италия ишбилармонларининг Ўзбекистонга ишончи ва қизиқиши баланд.

— Италия терроризмдан озор чекаётган мамлакатлардан ҳисобланади. Президент Ислом Каримовнинг "Терроризмга қарши кураш халқаро маркази"ни тузиш тўғрисидаги таклифи бизнингча, дунё ҳамжамияти хоҳиш-иродасини ифодалайди. Шундай эмасми?

— Албатта, дунёдаги ҳар бир давлат учун ушбу тадбирнинг амалга оширилиши муҳим аҳамият касб этади. Бузғунчилик, диний ақидапарастлик ва фундаментализм оқибатида инсоният озмунча озор кўрдими? Унга қарши курашнинг бир неча усули бор.

Биринчидан, терроризмга қарши кескин ва шафқатсиз кураш олиб бориш.

Иккинчидан, бу хавфга қарши тарғиботни кучайтириш.

Терроризмга қарши курашнинг яна бир йўли — халқаро ташкилот тузишга бориб тақалади. Қарши курашни марказлаштирилган ҳолда олиб бориш самарали усуллардан. Президент Ислом Каримов ташаббусининг аҳамияти ҳам мана шунда.

— Иккала дўст давлатнинг маданий алоқалари тўғрисида ҳам гапириб берсангиз.

— Дирижёр Гверьери ва хонанда Санта Дирако Ўзбекистонда концерт берди.

Иқтидорли пианист Проседанинг санъати юртдошларингизга манзур бўлди. Шунингдек, халқаро кинофестивалларда ҳам фильмларимиз билан мунтазам қатнашмоқдамиз. Биз диёрингизда итальян тилини ўргатадиган бешта курс очдик. Ҳа, йилдан-йилга маданий алоқаларимиз ҳам ривожланмоқда.

— Элчилик фаолиятингиз ҳам якунланди. Сизда Ўзбекистон қандай таассурот қолдирди?

— Ўзбекистон билан хайрлашиш мен учун оғир. Чунки, юртингизда ўзимни бахтиёр ҳис қилдим. Ҳатто унга ўрганиб қолдим ҳам. Президент Ислом Каримов томонидан "Дўстлик" ордени билан тақдирланишим ҳам мамлакатимизга бўлган муҳаббатнинг бир белгисидир ва дўстликни мустаҳкамлаш йўлида амалга оширган хизматларимнинг самарасидир деб ўйлайман. Юртингизнинг бой ва сермазмун ўтмиши ҳам қадимийдир. Ўзбекистон ва Италияни уч-тўрт минг йиллик тарихий ришта ҳам боғлаб турибди.

Айтмоқчи, ўзбек миллий таомлари менга ёқиб қолди. Уларнинг таъми ҳали-бери оғзимдан кетмаса керак.

— Самимий суҳбатингиз учун раҳмат.

Шерхон ҚОРАЕВ
суҳбатлашди

ТАҚДИР

Ҳофизангизга балли, ЧАРЛЬЗ БОБО!

Боғотлик ёшулли орадан 55 йилдан сўнг АҚШлик дўсти билан учрашди

Ўтган йилнинг сентябрида Американинг асосий мақсади ер юзидаги кишиларнинг бир-бирини тушуниши орқали жаҳонда тинчликни сақлашга кўмаклашишдан иборат бўлган "Инсон инсонга" ташкилоти ходимлари Хоразмга меҳмон бўлишди. "Боғот" ширкат бошқаруви раиси, Ўзбекистон қаҳрамони Машариф Қуваqов меҳмонларни хўжалик далалари, врачлик пунктлари, хонадонларга бошлаб бориб, роса хурсанд қилди. Навбат хўжалик маданият саройига етди. Американликлар саройнинг маънавият хоналари, айниқса, музейини ҳайрат билан кўздан кечиришди.

Нохосдан гуруҳ раҳбари Чарльз Хастлернинг нигоҳи музейда қўйилган фотосуратлардан бирига қадалиб қолди. У тикилди, тикилаверди...

— Бу одамни қаердадир кўрганман, кўзимга жуда ҳам таниш кўриняпти, — деди меҳмон ҳаммани тонг қолдириб.

Чарльзни ўзига оҳанграбодек тортган бу сурат иккинчи жаҳон уруши қатнашчиси, хўжаликдаги илғор бригадага 20 йилдан зиёд раҳбарлик қилган Искандар Сафоевга тегишли эди.

Дарҳол меҳмонга ёшуллини рўбарў қилишди. Тасодифни қарангки, Чарльз билан Искандар ота бундан 55 йил муқаддам Иккинчи жаҳон урушида учрашган, дўстлашган эканлар. Қаранг, уруш инсонларни дўстлаштирар экан ҳам!

Икки қадрдон қучоқ очиб, йиғлашиб кўришди...

Фашизмга қарши собиқ иттифоқ армияси билан бирга АҚШ, Англия, Франция армиялари ҳам иттифоқдош бўлиб курашганлари тарихдан маълум. Уруш охирида иттифоқчи давлатлар армиялари Одер дарёси бўйида учрашди. Бу эса тарихга "Одердаги учрашув" номи билан кирган.

Ана шу учрашувда солдат ва зобитлар оға-инилардек бир-бирини қучганлар, дўстлашганлар. Чарльз билан Искандар ака ҳам шу ерда оға-ини тутинишган, адреслар алмашишганди. Аммо мустабид тузум даврида улар бир-бири билан алоқа қилиши мумкин эмасди.

Ҳозир Чарльз В.Холстернинг ёши 80да. Аммо ҳали бардам. У фан доктори, истеъфодаги полковник, собиқ дипломат. У киши турк халқлари, айниқса, Марказий Осиё халқлари ҳаёти ҳақида бир талай китоблар ҳам ёзган экан.

Искандар қирчиллама йигит пайтида, урушнинг энг қизиган 1942 йил июнь ойида фронтга отланади. Озгина тайёргарликдан кейин уни шиддатли жанглар кетаётган маршал Говоров қўмондонлигидаги Калинин фронтига жўнатдилар. Искандар ерда минамётчи бўлиб жанг қилаётганида чап қўлидан яраланди. Бир ойча даволаниб яна жангга кирди. Шундан кейин ҳам уч марта гоҳ қўл, гоҳ оёқдан яралансада ортга қайтмади, яна жангни давом эттирди. Кенигсберг, Брест каби йирик шаҳарлар босқинчилардан кетма-кет озод қилинди. Ғалаба куни тобора яқинлашиб борарди. Ана шундай бир пайтда Одерда учрашув бўлганди...

Урушдан кейин Искандар қатор жанговар нишонлар билан қайтиб келди. Дастлаб хўжаликларга ҳисобчи, қишлоқ кенгашига раис, 1971 йил "Боғот" давлат хўжалиги ташкил этилгандан бошлаб, бригадага етакчилик қилди. Фронтда олган жанговар нишонлар ёнига яна кўплаб орден ва медаллар қўшилди. Айни дамда Чарльзнинг дўсти ёнбошлаб кексалик гаштини сурмоқда.

Қодир МАТЖОНОВ

МУАММО

БУГУНГИ ЁШЛАР НИМАГА МОЙИЛ?

Германиядаги "Шелл" ташкилоти 1953 йилдан буён ёшлар муаммолари билан шуғулланиб келади. Ёшлар тўғрисидаги 13-тадқиқот натижалари жорий йилда нашрдан чиқиши кутилмоқда. Жаноб Артур Фишер айни шу китоб устида ишлаяпти.

— Жаноб Фишер, сиз ёшларнинг узоқ муддатли режаси устида иш олиб боряпсиз. Айтинг-чи, ёшлар XXI асрга қандай истак ва мақсад билан кириб келяпти?

— Назаримда, ҳамма даврларда ҳам ёшлар бир хил бўлган. Ҳозирги ёшлардаги ўзгариш эса шундан иборатки, улар "катталарнинг" муаммоларини ўз елкаларида тутиб турибдилар. Кўряпмизки, бугунги кунда ёшларнинг зиммасига кўп ижтимоий масалалар юкланган. 60% ёшлар ўзининг энг катта муаммоси деб ишсизликни кўрсатади. Биз бунинг оқибатини ҳозирги ёшлар ўз фарзандларига тарбия беришни бошлаганларида сезамиз, холос. Қисқа қилиб айтсам, ёшлардан навқиронлик олиб қўйиляпти.

— Аниқ ҳаётий режалар нималардан иборат?

— Замонавий ёшларда бундай режанинг ўзи бормикан? Бу ерда ҳамма нарса чалкаш. Масалан, яқинда университетларда ўзини ёппасига чет тилини ўрганишга урган ёшлар кузатилди. Биз уларнинг кўплари тил ўрганишни жиддийроқ давраларда давом эттиришади деб ўйлаган эдик. Аслида эса... Тўғри, аввал инглиз тили ўқиганлар француз ёки испан тилига ёзилишди. Мактаблардаги тадқиқотлар ҳам шуни кўрсатадики, тил ўқувчиларни кам қизиқтиради. Ёшлар учун энг муҳими бошқа: мабодо яқин орада хорижий тилларни билиш талаб қилинадиган иш чиқиб қолгудай бўлса, улар "биламан", деб жавоб бера олишлари учун керак тил. Бу каби содда фикрлашлар жудаям кенг тарқалиб кетди. Қизиқиш аввалгига ўхшаб чуқур эмас, балки ёнига қараб кетяпти.

— Сизнинг тадқиқотларингиз келажак ёшлари ҳақида маълумот бера оладими?

— Айтиш мумкинки, маълум соҳаларда бера олади. Менимча, 50-йиллардаги каби кичик ёшданоқ пул ишлаб топиш анъанага айланиб кетди. Яна шуки, мукаммал билимга эга бўлиш анъанаси ўрнида тез орада предметнинг ўзигагина бўлган қизиқиш кучайди. Маълумки, анъана тўғри чизиқли бўлмайди, у доимо тўлқинсимон ривожланишда бўлади.

— Шиддат билан ривожланаётган "ахборотли жамият" авлодлар бегоналашувига олиб келиши мумкинми?

— Бу — қийин масала. Тўғри, ҳозирги ёшлар катталарга қараганда компьютерда яхши ишлайдилар, улар янгиликларга кўпроқ мойил. Бу шуни кўрсатяптики, авлодлар бир-биридан ўсиб чиқяпти. Баъзан оилалар ҳақиқий ўқув даргоҳини ташкил қилмоқда. Фақат, бу — танганинг биринчи томони. Иккинчи томондан эса, қизиқишларнинг ҳам қарама-қарши томонлари мавжудлигини ҳисобга олмоқ керак.

"Дойчленд" журналидан Аъзам ОБИДОВ тайёрлади

ДУНЁ, ДУНЁ...

МАОШ ВА ТУРМУШ

1989 йилда поляк халқининг ойлик ўртача маоши 69 долларни ташкил этган бўлса, 1999 йили 339 долларга етди. Бироқ, ҳозирги даромадга турмуш кечириш анча оғир. Мисол учун, ўн йил бурунги маошга 2073 кг картошка сотиб олинган бўлса, ҳозирги маошга 1218 кг харид қилиш мумкин.

Яна кўп қиёслар келтириб, Польшадаги даромад ва буромад аҳволини тасаввур этиш қийин эмас.

ПОЛИЦИЯ ПОРАГА ҚАРШИ

АҚШнинг машҳур "Даллас старз" хоккей жамоасининг машҳур дарвозабони Эд Белфур меҳмонхонада ичиб олиб, тўполон кўтарган. Уни тартибга чақириш учун етиб келган полициячиларга бўйсунмаган, ҳатто башарасига туфлаган. Полициячилар безори дарвозабонни газ баллони ёрдамида "тинчитиб" ҳибсга олишган. Ҳибсхонада тонг оттирган Белфур шармандали қовун туширганини ҳис қилиб, узрхоҳлик ўрнида полициячиларга 100 минг "кўк"идан беришга розилигини айтибди. Полициячилар порани рад этишган, Белфур арзимас ишни босди-босди қилиш учун ставкани бир миллионга кўтарибди.

Полициячилар таклифни яна рад этибдилар...

АЖАБО!

Исроилнинг "Вольфсон" тиббий марказида юрак касалига чалинган эфиопиялик 8 ёшли қизча юрагига сигир бўйин артериясининг бир қисми ўтказилиб, ҳаёти сақлаб қолинди.

Жим!
Дўстим, бир лаҳза
сукут сақлайлик,
Бахтимиз қурбони
бўлганлар ҳақи.
Номларин ёд этиб,
бир-бир йўқлайлик,
Халқим деб, юртим
деб ўлганлар ҳақи.
Кел, дўстим, бир
лаҳза қулоқ берайлик,
Тинглайлик мардларнинг
юрак сасини.
Мангулик боғидан
гуллар терайлик,
Қалбларга ёзайлик
хотирасини.

Улар ёш эдилар
ҳаётга ташна,
Тўйиб ҳам тотмаган
севги оташин.
Умид ғунчалари барг
ёзмай яшнаб,
Абадий қўйганлар
тупроққа бошин.
Ота эди улар – оилага бош,

Самарқанд шаҳар ва шаҳарлараро телефон ва телеграф станцияси жамоаси мамлакатимизнинг барча аҳолисини

ХОТИРА ВА ҚАДРЛАШ КУНИ

муносабати билан чин юракдан табриклайди

Фахрланиб эслар
ўғил-қизлари.
Ногаҳон кўзлардан сизиб
чиқар ёш,
Уруш солган дарднинг
битмас излари.
Фидолар қабрида кезаман беун,
Маъюс бир куй чалар
қалбим торлари...
Алвон чечакларга бурканиб
бу кун,
Бунда ётар бахтим
ижодкорлари.
Кел, дўстим, бир лаҳза
сукут сақлайлик,
Шу қутлуғ даргоҳни
қилайлик тавоф.
Ватан ишончини
дилдан оқлайлик,
Элу юрт чекмасин
сира изтироб.
Кел, дўстим, бир лаҳза
сукут сақлайлик...

Равшан ИСОҚОВ

Ўзингни англаб ет!
ҲУРРИЯТ МУСТАҚИЛ ГАЗЕТА
11 - 16 май
19 (172)-сон

Муассис: Ўзбекистон Оммавий ахборот воситаларини демократлаштириш ва қўллаб-қувватлаш жамғармаси

Бош муҳаррир Хуршид ДЎСТМУҲАММАД

Таҳрир ҳайъати: Азамат ЗИЁ, Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Амирқул КАРИМОВ, Абдуқаюм ЙЎЛДОШЕВ, Наим КАРИМОВ, Озод ШАРАФИДДИНОВ, Раҳмон ҚЎЧҚОР

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 165-рақам билан рўйхатга олинган. Бичими А-2.

Таҳририят манзили: Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси, 32-уй. Телефонлар: 133-69-45, 136-53-63

Индекс:
Якка обуначилар учун — 233 Ташкилотлар учун — 234

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй.

Навбатчи муҳаррир: Зокиржон АЛИБЕКОВ
Топшириш вақти — 21.00
Топширилди — 18.00
Буюртма — Г - 225

Муаллиф фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин. Таҳририятга юборилган мактуб ва мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.

Hurriyat kompyuter markazida terildi va sahifalandi. Sahifalovchi: Sh.SAYDALIYEV

Оллоёр БЕГАЛИЕВ

ҲИКОЯ

ҚЎШМАЧИНИНГ ЖИЯНИ

(Охири)

Соат кечки ўнларга яқинлашса ҳамки, суд ижрочисидан дарак йўқ эди. Бу орада йўргакланган гўдакнинг тагликларини икки марта алмаштиришга тўғри келди.

Хамхонам ҳам кўчадан қайтган пайтда вазият ўзгармаганлигини кўриб таъби тирриқ бўлди.

- Хомсиз, укажон, хомсиз. Мен бир оғиз акамлар билан маслаҳатлашай деб изига қайтариш керак эди.

- Майли энди. Шу бугунча ҳам қола қолсин. Тошкентда ушланиб қолган кўринади. Эртагача сабр қилайлик, — дедим хижолатга ботиб.

- Кечаги гапларга хотиним ўлса ҳам ишонмайди. Ҳали бу гаплар хотинингизнинг қулоғига етса нима бўлади? Айтинг-айтинг, келин келиб қолмасин, — ижарачим калака қилишга ўтди. — Бошингиз ғалвадан чиқмайди.

- Бунисиям тўғри. Мабодо, хотиним келиб қолса, у сизнинг синглингиз ёки жиянингиз бўла қолади. Меҳмонга келган дейсиз, — дедим.

Ўтган тунда бизга беозор бўлиб туюлган, раҳмимизни келтирган нарсалар бу кеча ғашимизга тега бошлади. Келинчакнинг уйқуси анчагина қаттиқ эканми, чақалоғи чирқираб йиғласа ҳам билмасди. Тунда икки-уч маротаба она-бола ётган меҳмонхона эшигини очиб: "Ҳой, келин, қаранг, болангиз йиғлаяпти", дейишга мажбур бўлардик.

Мен эртаси куни ишхонадан шаҳар судига телефон қилиб, танишимни сўроқладим. У ишга келмаётганлиги, Тошкентдан грипп бўлиб келганлиги ва ҳозир уйда даволанаётганлигини айтишди. Мен тамомила боши берк кўчага кириб қолгандим.

Менинг тўрвасини йўқотган гадодек юришим ишхонамдагиларнинг эътиборини тортганлигидан, нима гаплигини суриштиришга тушиб кетишди. Мен бошимга тушган ташвишни айтиб, бирор қаровчига зор бўлган чол-кампирларникига болали келинчакни жойлаштиришда ёрдам кўрсатишларини илтимос қилдим. Кечга яқин бошқармада ишлайдиган ҳайдовчи йигитлардан бири билан квартирага келдик.

Ҳайдовчи йигит келинчак билан бир соатларча гаплашиб, унга ёрдам кўрсатишини айтиб чиқиб кетди. Мен ҳам енгил тортдим. Ижарачим эса бундан ҳеч нарса чиқмайди дегандек заҳарханда қилди.

Эртаси куни шофёр йигитни топиб, келинчакни қачон олиб кетишга келишини сўрадим.

— Опкетолмайман, — деди шофёр йигит. — биринчидан, қаровчи қидирган кампир аллақачон одам топибди. Иккинчидан, уни сизникига судда ишлайдиган йигит олиб келган экан. Балки, уларнинг орасида бирор яқинлик бордир. Мен эса бунақа ишда ишлайдиганлар билан боғланишни истамайман.

— Унинг гаплари сўнгги умид учқунларини ҳам аёвсиз ўчирган эди.

— Мунча бўшашасиз?! Худонинг ўзи сизга шунақа жононни етказибди, мазза қилиб даврингизни сурмайсизми?! — шофёрнинг бу гаплари ўлганнинг устига тепган бўлди.

Шу куни ишхонада маош олдик. Беш-олти улфат ишдан сўнг чойхонада ўтириб, алламаҳал бўлганда уйга қайтдим. Кайфим чоғ эди. Чораклик мукофоти қачондан бери орзу қилиб юрган харидларим учун жуда асқотарди. Ҳар қаватда беш-олти дақиқа дам ола-ола еттинчи қаватга етдим. Калитни бурасам ҳам эшик жонивор очилавермасди. Демак, эшик ичкаридан илгакланган. Ичкарида кимдир борлиги ва бу "кимдир" — қувғинга учраган келинчак эканлиги кайфимни бузди. Балки, ижарачим ҳам келиб қолгандир, мен йўғимда улар... Жоним чиқиб, эшикни муштлашга тушдим. Анчадан кейин эшикнинг илгаги олинди. Менинг важоҳатимни кўриб, келинчак қўрқиб кетди ва ўзини ичкарига олди.

Мен ҳамма хоналарнинг чироғини ёқиб, бирма-бир кўздан кечириб чиқдим. Ҳеч ким йўқ эди.

Келинчак кўрпадан бошини чиқариб менинг хонама-хона изғиб юришимни кузатиб ётарди.

— Акамлар қани? — дедим эшикка суяниб.

— Келганлари йўқ, — деди келинчак. — Овқат есангиз иситиб бераман.

— Чойхонадан келяпман. Сиз ҳам мана бетимга келдингиз. — дедим томоғимни кўрсатиб. — Эртагаёқ туёғингизни шиқиллатинг. Суд ижрочисининг олдида тили қисиқлиқ жойим йўқ. Эрта-индин хотиним келиб қолиши ҳам мумкин. Сизнинг бу ердалигингизни қўшнилар кўрган бўлса айтиб беришади. Эртага бу ерда қорангизни кўрмай! Тушундингизми?!

Мен ётоқхонага ўтиб, бир бало қилиб ечиндим. Совуқ кўрпага киргандан сўнг, озгина ўтмай иссиқдан кўнглим ағдарила бошлади. Сувга тушиб, ароқнинг кайфини пасайтириш учун ваннахонага ўтдим.

Ваннахонада эса келинчак юзини юваётган экан. Тунги кўйлак тагида бўртиб турган қомати, оппоқ бўйни, бўлиқ билаклари, йиғидан қизарган кўзларига қараб ғоят қўполлик қилганимни англадим.

— Сиз хафа бўлдингиз-а, — мен унинг елкасига қўл теккиздим. — Сизни хафа қилмоқчи эмасдим. Биламан, ҳозир сизга қийин, аммо, менга ҳам осон тутманг...

У елкасидан қўлимни олиб ташламоқчи бўлди. Унинг ожизгина қаршилиги баттар кайфимни оширди...

Ярим тунда чақалоқнинг йиғиси уйқумни бузди. Мен эшик ёнига бориб: "Болангизга қарасангиз-чи" демоқчи бўлдиму, бундан бир-икки соатлар олдин келинчак билан орамдаги бегоналик деворларини бузиб ташлаганимиз ёдимга тушди. Чироқни ёқмасдан чақалоқнинг бошига бордим ва сутли идишни тутдим. Шунча йиғидан уйғонмаган жувон менинг гўдакни овутаётган овозимдан уйғониб кетди ва ёстиқдан бошини кўтарди.

Икковлашиб болани ухлатдик ва яна тубсиз лаззат оғушига шўнғидик...

Тунги уйқусизлик таъсиридан кун ёйилгунча ухлабмиз. Бугун шанба бўлганлигидан қишлоққа боришим керак эди. То нонушта қилиб олгунимча келинчак бор лашлушларини йиғиштиришга улгурибди. Мен унинг қаёққа отланаётганлигини билиб турардим ва индамай қўя қолдим.

Келинчак марказий бозоргача бирга кетди. Хайрлашаётганда керак бўлиб қолар деб қўлига озроқ харж пули бериб, қишлоққа жўнадим. Елкамдан тоғ ағдарилгандай бўлди.

Орадан икки ҳафталар ўтиб, ишдан қайтаётганимда мен яшайдиган уй олдида икки аёл ёнма-ён кетаётганлигини кўрдим. Уларнинг бири кўзимга иссиқ кўринди. Қадамимни тезлаштириб уларга етиб олдим ва кўз қирим билан қараб, ўша келинчакни таниб қолдим. Ёнидаги аёлни эса илгари ҳам бир-икки кўрганим бор эди. Шаҳарда, аёлга ташналарнинг ҳожатини чиқариб юрадиган бу аёлнинг келинчакка қандай алоқаси бўлиши мумкин? Балки, аммасидир...

Мен ўз подъездимга кириб, улар қаёққа кетишаётганлигини кузатмоқчи бўлдим. Чўнтагимдан сигарета чиқариб тутатмоқчи бўлганимда улар ҳам мен турган подъездга бурилишди. Мен тескари қараганча сигаретни ёндириб олдим. Улар ёнимдан ўтиб, юқорилай бошлашди.

Мен қизиқиб, юрак уришим тезлашди. Тиззамга қалтироқ кирди. Нимага улар бу ерга келишяпти? Бўйида бўлиб қолдимикан? Эҳ, нима қилиб қўйдим!

Улар тобора тепага кўтарилишарди. Мен иккинчи қаватни ҳам ортда қолдирдим. Мен оёқ учида уларга кўринмасликка ҳаракат қилганимча ортларидан кўтарила бошладим.

Агар улар менинг эшигимни тақиллатишса дарров ортимга қайтаман, бугун умуман уйимга келмайман, ижарачимга ҳам бир-икки кун келмай туришини тайинлайман.

Улар учинчи қаватга кўтарилишиб, эшиклардаги рақамларга қарашди ва қўшимча аёл чўнтагидан қоғоз чиқариб тепага ишора қилди.

Аёлнинг бу ҳаракати ҳайронлигимни оширди. Нега келинчак аммасини эмас, аммаси келинчакни бошлаб келяпти? Меникига бу аёл умуман келмаган бўлса?..

Улар яна юқорилай бошлашди. Тўртинчи қаватдаги икки эшикдан бирининг олдида тўхташди. Бу квартирани мол бозорида даллоллик қиладиган икки тожик ижарага олганди. Аёл эшик қўнғироғини босди.

Эшик очилиб, майкачан даллол кўринди.

— Мана, биз келдик, тақсир, — деди қўшмачи аёл ва улар тезликда темир эшик ортига кириб кўздан ғойиб бўлишди...

Шов-шув!

АВТОЭКСТРАСЕНС АЁЛ

Ахир бу жаҳон микёсидаги янгилик-ку! Нега, нега бу ҳақда мен, биз билмаймиз? Роботлар шунақа каромат кўрсатаётган экан, улар сонини кўпайтириб бутун Ўзбекистон бўйича тарқатса бўлади-ку. Ахир робот кони фойда эмасми? Қаранг, қанча ишчи кучини иқтисод қилар экан. Бундан ташқари, агар ДАНчиларимиз ишсиз қоладиган бўлса, унда чўл туманларига уларни жалб қилиб, бирини сувчи, иккинчисини бригада бошлиғи қилиб қўйиш мумкин-ку!

О-о, қанчалик зукко экан бу — экстрасенс аёл...

...Эшак ҳанграб қолди. Қарасам, болакай ҳалиям эшагини у ёқдан бу ёққа юрдириб турибди.

— Эй, ука, ҳалиям кетмадингми? — сўрадим ундан.

— Пулини бермадингиз-ку!

— Эй, дарвоқе, эсимдан чиқибди. Тўхта энди, ука, шу мени экстрасенс аёлнинг қишлоғига олиб борасан.

— Гап йўқ, ака.

— Қисқароқ йўлини биласанми?

— Икки соатда етказсам бўладими?

— Майли.

— Минг унда эшакка.

Бола эшагини дала томонга йўрғалатди. Қизиқ, агар от йўрғаласа, унинг устида одам бемалол ўтириб кетиши мумкин. Лекин эшак йўрғаласа, унда унинг устида ўтириш азобнинг ўзгинаси. Худди биров орқангдан игна санчаётгандек бўлаверади. Шунинг учун болага:

— Илтимос, эшагингни чоптир ёки секинлат, — дедим.

У жуганни тортди.

Биз 15-20 чақиримлар юрганимиздан сўнг пахтазорга дуч келдик. Кенг далада экилган пахталар бир қаричга етай деб қолибди.

Пахта. Ҳам қувонч, ҳам қайғу пахта. Қанчалик юмшоғу, қанчалик қаттиқ пахта. Қанчалик оқу, қанчалик қора пахта. Кечирасиз, ўтлаб кетибман. Нима қилай, асли қишлоқилигимга бораман-да. Агар пахтани билмаганимда, бунақа хаёлга бормасдим. Шаҳарликларга ўхшаб, "Пахта дегани шуми, ҳали", дея кетаверардим-да.

Пахта экилган майдон четидаги ариқ ёқасига экилган тутларнинг ёнида кетарканмиз, чордона қуриб ўтириб олган, оппоқ соқоли кўксига тушадиган отахонга дуч келдик:

— Ассалому алайкум, ҳорманг, ота! Дам олаяпсизми? — саломлашдим у киши билан.

— Ва алайкум ассалом! Бор бўлинг, ўғлим, — деди отахон ва менинг "такси"чимга юзланди: — болам, эшагингни тўхтатчи, бир пиёла, совиб қолган бўлсаям, чойимиз бор.

Бола "нима қилай?" дегандек, саволомуз менга қаради:

— Тўхтат, — дедим. Чунки ўзим роса чанқаб тургандим-да.

Эшакдан тушиб отахоннинг ёнидаги анчагина "ўзлиги"ни йўқотиб қўйган кўрпачага омонатгина ўтиришим билан мезбон бир пиёла чой қуйиб узатди:

— Бу дейман, ўғлим, айбга буюрмайсиз-у, меҳмонга ўхшайсиз.

— Ҳа, отахон, Тошкентдан келганман, мухбирман. Экстрасенс аёл ҳақида эшитиб қолувдик. Шунга...

— Шунақами, яхши. Бу, мухбирлар ажойиб халқ бўлишади-да, қаерда нима эшитиб қолса, дарров етиб боришади. Лекин мен мухбирларни анча эсимдан чиқариб қўйган эканман.

— Нега, отахон? —дедим ажабланиб.

— Энди, болам, яна бир марта мени кечирасиз-ку, ёшингиз нечада?

— Яқинда 31 га кирдим.

— Яхши, ақлингиз ҳам пешланиб қолибди. Бир вақтлар, сизга айтсам болам, уйимизга кўп газеталар кеп турарди. Охирги тўрт-беш йил ичида бизнинг уй у ёқда турсин, бутун қишлоққа, ҳатто район марказигаям газет келмай қўйди. Шунга газетчиларнинг ҳаммаси телевизорчи бўлиб кетганми, деб ўйловдим.

— Йўқ, отахон, газетлар кўп, ҳатто ҳаддан зиёд чиқаяпти, —дея эътироз билдирдим.

— Унда, болам, фақат Тошкент учун ишлаётган экансизлар-да.

— Унақамас, бутун республикага хизмат қиламиз.

— Шундайми, бу дейман, телевизордагилардайми? — деди отахон қандайдир кесатиқ оҳангда.

— Тушунмадим, отахон.

— Шу, фақат мақтов ҳақида ёзасизларми?

— Йўқ, унча-мунча танқид ҳам бериб турамиз.

— Унда, болам, мен сизга бир нарсани айтсам, — деди отахон салмоқлаб ва яхшилаб жойлашиб ўтириб олди-да гапида давом этди:

— Мана шу тут қаторининг, — отахон қўли билан биз келган йўл четидаги тут қаторини кўрсатди, — қишлоққа яқинроқ жойини кўрсангиз, деярли йўқ ҳисоби. Сабаб дейсизми? Бир пайтлар аввалги раисимиз газ келади, деб қишлоққа труба тортганди. Лекин, мана, орадан беш-олти йил ўтсаям, трубалар қандай тортилган бўлса, шундайлигича турибди. Ҳатто баъзи трубалар чириб ҳам бўлди. Бу — биринчиси.

Иккинчиси, бир вақтлар ҳар йили қишлоғимиздан жуда бўлмаганда иккита бола ўқишга кирарди. Мана неча йилдирки, ўқишга кириш у ёқда турсин, ўғил-қизларимиз базўр мактабни битиришяпти, холос. Бунинг ҳам сабабини сўрайсизми? Сабаби оддий. Мактабда ўқитиш ҳаддан ташқари пастга тушиб кетган. Сизга ёлғон, менга чин. Ўтган йили мактабни тамом қилган Шодивойнинг боласи дарс бераяпти. Ҳайрон бўлиб, директорга учрашдим. Нима дейди, денг. Мактабда муаллимлар етишмасмиш, бориям ташлаб кетаётганмиш. Шаҳарга мардикорчиликка ёки анави Фотима, экстро бир бало аёл дедингиз-ку, шунинг қишлоғига бориб, четдан келганларга сомса-помса қилишга кетаётганмиш. Шунинг учун бир йил аввал ўқишни сал эпақага келтириб битирган ўқувчилар келаси йили математика, физика, химия, чет тилидан дарс беравераркан. Бундан ташқари, китоб деган нарса ҳозир анқонинг уруғи бўпкетганмиш. Ўн ўқувчига бир китоб. Ҳой, барака топкурлар, телевизорда учтаси битта столнинг атрофида ўтирволиб ундай қиламиз, бундай қилаяпмиз, деб оғиз кўпиртиргунча, халқ нима бўлаяпти, деб шундай хабар олса, бўлмайдими? Эртага мияси пахта экиш билан теришдан бошқага ярамайдиган боладан нима кутамиз?

Сан, болам, менинг бунақа гапларимни эшитиб хафа бўлмагин. Лекин хафа бўлсанг ҳам менинг бундан бошқа иложим йўқ. Ичимдаги дардимни кимгадир айтишим керак-ку! Шундаймасми?

Хўш, барибир, шу йўлингиздан кетсангиз, қишлоқнинг ичидан ўтасиз. Шунда бир магазин бормикан, дея атрофга қараб кўринг. Йўқ, оғилхонасидан битта туйнукча очволиб, сақич-пакич сотаётганларни айтмаяпман. Унақалар кўп. Ҳақиқий магазин. Ун, гуруч, совун, ёғ сотиши керак бўлган магазин. Биз бунақа магазинни эсимиздан чиқариб юборганимизга кў-ўп бўлди.

Сарғузор қишлоғидан Акбар ШОҲ "Ҳуррият" учун махсус тайёрлади.

(ҲАЛИ ДАВОМИ БОР)

Жажжи шоира ижоди

ЮЛДУЗ

Менинг митти синглим бор,
Унинг исми Юлдузча.
Бугун туғилган кунда
Совға қилдим маржонча.

МЕН ВА ДАРАХТ

Менинг олма дарахтим
Ғунчалади баҳорда.
Мен унга сув қуйиб турдим,
Таъзим қилди у менга.

Ойша САГИДОВА.
Узун тумани,
7 ёш

ДЎСТ

Дўстсиз бўлиб кулиб юрган
Одамларга ҳайронман,
Дўсти бўлиб йиғлаб юрган
Одамларга ҳайронман.

Битмайдиган не бор асли:
Не муаммо, не кам-кўст.
Битмас фақат дил яраси —
Топмай ўтсанг асл ДЎСТ.

Гулруҳ АКРАМОВА,
Сирғали туманидаги
317-мактаб
4-синф ўқувчиси

АЙЁРМИСИЗ?

Сиз ҳаётингиз мобайнида — кўчада, ишда, дўстлар даврасида тулкидай айёр одамларни кўп учратгансиз. Улар тегирмондан бутун, сувдан қуруқ чиқиб ўз мақсадига эришиш учун ҳар қандай ишга тайёрлигининг гувоҳи бўлгансиз. Лекин ўзингиз-чи? Сиз ҳам ўзингизни айёр ҳисоблайсизми?

Келинг, яхшиси ушбу саволларга қуйида берилган тест орқали жавоб топишга ҳаракат қилинг.

1. Қандайдир кўнгилсиз гап айтмоқчи бўлганингизда, суҳбатдошингизни хафа қилиб қўйиш ҳақида ҳеч ўйлайсизми?
2. Ўқишга ёки ишга кечикканингизда, ҳеч кимга сездирмасдан, аста-секинлик билан кирасизми?
3. Ўзингиз қилишга қўрққан ишни дўстингиздан қилиб беришини сўрайсизми?
4. Турли ўйинларда ноҳақ ютгандан кўра, ҳаққоний ютқазишни афзал кўрасизми?
5. Кимнингдир устидан ҳазиллашиб бир иш қилганингизда, у дарров сизлигингизни билиб оладими?
6. Сиз ёлғон ишлатиб, одамни очиқчасига гапиришга олиб чиқа оласизми?
7. Сиз ўқишда ёнингиздаги дўстингизга билдирмай ундан кўчира оласизми?
8. Жуда хоҳлаган нарсангизга эришишингиз учун ҳар доим йўл топа оласизми?
9. Сиз ҳеч кимга сездирмай, айёрлик қила оласизми?

Саволларга "ҳа", "йўқ" деб жавоб бериб, қуйидагича ҳисоблаб чиқинг:

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
ҳа	0	1	1	0	1	1	1	1	1
йўқ	1	0	0	1	0	0	0	0	0

Энди эса жавобига қаранг.

Агар 6 баҳодан юқори олган бўлсангиз, сиз шунчаки айёр эмас, балки ўта кетган айёрсиз. Сиз эришишингиз мумкин бўлмаган нарсанинг ўзи йўқ. Лекин бунинг ҳам салбий томони бор.

Айёрлик инсонлар билан мулоқот қилганингизда сизни носамимий қилиб қўяди. Менимча, вақти-вақти билан самимийроқ бўлганингиз яхши.

3 дан 6 гача баҳо. Сиз, шубҳасиз, ақллисиз, сизни ҳеч ким алдай олмайди ёки алдаш қийин. Лекин сиз ёлғон гапиришни ёмон кўрасиз. Бу яхши. Самимийлик одамларни бир-бирига яқинлаштиради.

Агар 3 баҳодан кам бўлса, афсуски, сиз содда ва ишонувчансиз, сизни алдаш осон. Менимча, сиз кўпинча паришонхотир бўлсангиз керак, шунинг учун тез-тез кулгили вазиятга тушиб қоласиз.

Албатта, бу тест жавоблари нисбий. Сиз 3 дан кам баҳо олсангиз-да, лекин энг буюк айёр бўлишингиз ҳам мумкин. Ким билади, тестга жавоб бераётганингизда айёрлигингизни ишга солгандирсиз?!

Шаҳноза ҲАЙДАРОВА

Муҳтарам ва биз учун қадрли бўлган падари бузрукворимиз Мирҳайдар СОДИҚОВ!

Сизни муборак 50 ёшингиз билан қутлаймиз! Сизга соғлик-саломатлик ва узоқ умр тилаб,

рафиқангиз Гулбаҳор ва фарзандларингиз Муродбек, Дилшод, Жаҳонгир, Дилнозахон

ЭЪЛОН

Тошкент шаҳар Ҳамза туманидаги "МАХК - УШ" хусусий фирмаси ТУГАТИЛАДИ. Даъволар эълон чиққан кундан бошлаб 1 ой муддат ичида қабул қилинади.

Реан БИКЧЕНТАЕВ (Татар ёзувчиси)

СИНФДОШЛАР

- Салом!

- Кечирасиз, лекин мен сизни танимайман.

- Қўйсанг-чи, дўстим! Мен сендан ахир эски дўстлигимиз ҳақи деб, импортний гарнитур сўраётганим йўқ-ку! Бундай эсла!

- Э, э, сал-пал эслагандайман-у, лекин...

- Наҳотки, эсингда йўқ, биз ахир бир мактабда, бир синфда, бир партада ўқиганмиз! Азбаройи худо!

- Деярли эсладим. Сен?! сен... Сени "Тўрткўз" дейишарди. Тўғрими?

- Э, йўқ, нималар деяпсан ўзи. Бу эсми ёки эски сомон тиқилган халтами? Тўрткўз сендан доим қарз сўрарди. У бошқа. Мени "Сўрғич" дейишарди. Ахир ҳар бир нарсани батафсил билмагунча қўймасдим-да!

- Йўқ, ўлай агар, ҳеч эслолмаяпман. Шундай тилимнинг учида турибди, лекин чиқмаяпти.

- Нега эслолмайсан?! Мен сендан ахир "ўғлимни ўқишга киргизиб қўй" демаётган бўлсам ёки курортга ноёб путёвка топиб бер демаётган бўлсам, нега ахир эслолмайсан?! Нима, жинни-пинни бўлиб қолдингми ўқимишли бўламан деб, ёки эсингнинг калити хотинингдами?

- Э, тўхта, тўхта, эсладим! Бу сен-ку! Ҳалиги диктант пайти менга ҳеч кўчиртирмасдинг! Тўғрими? Салом, дўстим!

- Ҳар тугул эсингга тушдими? Қариб қолибсан!

- Ҳа, эсладим, лекин сен мени нега эсладинг, ҳеч тушунмадим.

Ҳабибулло АБДУЛМАЖИД таржимаси

ПРИНИМАЕМ ЗАКАЗЫ

По ремонту квартир, катеджей, кафе, офисов, участков и ресторанов. Отделка фосадов, евроремонт, тяга, обойи, общивка пластиком и косметический ремонт.

Цена договорная

Тел: 42-94-41 (Дилмурод)
Звонить с 15.00 до 19.30

БОШҚОТИРМА

Тузувчи: ШАҲЗОД

KROSSMARAFON 2000 КУПОН № 17

БЎЙИГА: **1.**Ўзбекистонда фаолият кўрсатаётган адвокат, ёзувчи-ҳуқуқшунос. **2.**Эртакдаги "пиёз бошли бола". **4.**Савдо шахобчаси (тескарисига). **5.**Литий, натрий, магний каби элементлар мансуб бўлган гуруҳ. **6.**Одамда икки, ҳайвонда тўртта. **7.**"..... қўл" (Ю.Никулин иштирок этган фильм). **8.**Жуфтсиз сонлар. **9.**Бироз нам тортган. **10.**Тезкор (гуруҳ). **13.**Судралувчи ҳайвон. **16.**Ўтган йил. **17.**Ўсимлик касаллиги. **18.**Сувости кемаси отувчи қуроли. **23.**Қадимий иншоотларнинг томи. **25.**Овқат ейишга бўлган истак. **26.**Болалар ўйинчоғи. **28.**Узун, новча. **29.**Христианлар руҳонийси. **31.**Четдан маҳсулот келтириш. **32.**Қурилиш материали. **33.**"Қутлуғ қон" асари қаҳрамонларидан бири. **34.**Зиёда, кўп. **35.**Ақлдан озган, телба. **44.**Оловга сиғинувчи. **48.**Йирик партияли савдо-сотиқ. **49.**Деҳқончиликнинг қадимий иш қуроли. **50.**"Ажратмоқ" феълининг синоними. **51.**Кеманинг ташқи уст қисми. **52.**Якка шохли йирик ҳайвон. **53.**Қурилиш техникаси. **54.**Бир касб, соҳа. **56.**Йўғон ип. **57.**Вужуд, жасад. **59.**Тошкент вилоятидаги туман. **62.**"Даст" (кўтармоқ) маъносидаги сўз. **66.**Фотография дориси. **67.**Феълнинг функционал шаклларидан бири. **68.**Олтин билан безатилган. **72.**Типратикан. **74.**Америкалик ёзувчи. **78.**Кўпкарининг бошқа номи. **79.**"Турмоқ" маъносидаги арабий сўз. **80.**Кечириш, гуноҳидан ўтиш. **82.**Мукофот, эваз. **84.**Қушнинг уяси.

ЭНИГА: **1.**Мунофиқ. **3.**Ўч, қасос. **7.**Кимёвий газ номи. **11.**Безак учун тақиладиган бир боғлам тола. **12.**Ўрта Осиё ҳудудида жойлашган чўл номи. **14.**Олов ёқиладиган махсус жой. **15.**Гуруҳ, бўлинма. **16.**Сўз туркуми. **19.**Кеча. **20.**Ҳамфикрлик, ҳамкорлик, бир томонлилик. **21.**Ранглардан бири. **22.**Падар, волид. **24.**Жаннат. **27.**"Халқ сўзи" газетасининг Қашқадарё вилояти бўйича собиқ мухбири. **30.**Пардоз жиҳози. **31.**Уй ҳайвони. **34.**Ҳордиқ, дам. **35.**Ҳайвон аъзоси. **36.**Гул номи. **37.**Номус. **38.**Қимматбаҳо, топилмас. **39.**Ноталардан бири. **40.**Овоз, товуш. **41.**Денгизда кучли шамол ва ёғин туфайли содир бўладиган табиий ҳодиса. **42.**Ундов сўз. **43.**Киши танасидаги қоннинг ўрнига азотли суюқлик солиб, маълум муддатга музлатиб қўйиш. **45.**Ваъз этувчи. **46.**Йирик оғирлик ўлчов бирлиги. **47.**Бир дарахтнинг мева рангига қараб берилган номи. **51.**Шамол номи. **53.**Лотин Америкаси телесериалларидан бирининг қаҳрамони. **55.**Қуш номи. **58.**Дунёни забт этувчилик сифатини англатувчи эркак исми. **60.**Журналистик жанр. **61.**Маълум соҳага оид сўз, термин. **63.**Тошкент бозорларидан бирининг исми. **64.**Африкадаги давлат. **65.**Шотининг адабий номланиши. **67.**Бахт, фароғат. **69.**Яримўтказгич тури. **70.**Пастерлаш усулини кашф этган машҳур кимё олими. **71.**Пайғамбарлардан бирининг исми. **73.**Содда, авом. **75.**Одам, башар. **76.**"........ довони" (П.Қодиров асари). **77.**Тоғ ён бағри. **81.**Шевашунослик фани. **83.**Ёқилғи тури. **85.**Сувнинг баланддан оқиб тушиши натижасида юзага келадиган сув ҳавзасининг аталиши. **86.**Кайковуснинг машҳур асари. **87.**Уйғун драмаси.